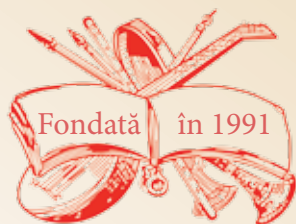

Serie nouă, anul 2, nr. 20, noiembrie 2015

DĂBINA

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

Fotografie de Oana Ciupitu, cerc foto, Centrul cultural Teodor Burada, clasa Iulia Pană.

ÎN ÎNĂ, fondată în 1991, serie nouă,

**Revistă lunară editată de Centrul cultural județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța**

ISSN 1221-2253

DIRECTOR

Prof. DOINA VOIVOZEANU

REDACTOR ȘEF

conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN

REDACTORI

ADINA BOCAI,
IULIA PANĂ,
ANA-LAURA PARFINOV,
dr. LAURA CALOEAN

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:

dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. COSTIN SCURTU, dr. SORIN COLESNIUC,
dr. CRISTINA LAZĂR, dr. IOAN ADAM

Contabil șef: **Alina ONEL**

Tehnoredactor: **Gabriel VOICU**

Corectură: **Daniela COJOCEA**

Copyright text și fotografii © Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada”

Copyright prezentare grafică © 2014 Editura Datina

Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex. Lăpușneanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

Tel./Fax: 0241 61 92 93

E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Brătianu nr. 68

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Din cuprins

3 Editorial

Via Apia a destinului românesc

6 Istoria din sufletul nostru- Dobrogea și

Sentimentul Național al Unității Tuturor Românilor

10 Soprana Aida Abagief: „Viața mea a fost muzică”

12 Monografii rurale - Țăranii, ca bogăție intelectuală a României

16 Amintirile orașului meu - Farul „Genovez”, ridicat de un armean în Dobrogea otomană

18 Frânturi de viață - Cărvăneni care nu mai sunt, dar au rămas Amintiri

19 Legendă sau adevăr? - Peștera Limanu, tărâmul pașilor pierduți

20 Povestea vorbelor - O lume într-un cuvânt

24 Obiceiuri românești din Republica Moldova - Tradiția nunții în satele din Raionul Rezina (II)

26 Secretele pământului dobrogean - Descoperiri arheologice de excepție la Callatis

28 Lansare de carte de Ziua Dobrogei

29 Aniversarea Dobrogei în Finlanda - O manifestare culturală de excepție

31 Alumni - Ioana Maier și ale sale „Ecografii arhitectural navale”

33 Peștera Sfântului Andrei - 25 de ani de viață monahală

36 Cuvânt adresat Domnului Vasile Moldoveanu, tenorul constănțean reîntors Acasă

38 Povești adevărate - Bunicul meu, eroul meu

Editorial

Via Apia a destinului românesc

Aurelia LĂPUȘAN

Pentru a înțelege mai clar semnificația sărbătorii de la 1 Decembrie, refacerea în granițele ei a României Mari, „dodoloața”, cum o numea Lucian Blaga prin gura unui copil, participant la Alba Iulia, trebuie să privim și dincolo de Dunăre, în ținutul nostru pontic.

Precizăm că în cei doi ani de război în care a intrat România în 1916, teritoriul Dobrogei a fost ocupat de trupele dușmane, iar populația refugiată în grabă în diverse alte orașe și sate din Moldova. Mulți dobrogeni și-au găsit adăpost în Galați. Orașul, suprapopulat de valurile imense de români fugiți de la vetrele lor, făcea față cu greu afluxului tot mai mare de oameni. Stocurile de alimente erau insuficiente, condițiile de viață precare, majoritatea trăind în bordeie săpate în pământ. Cu toate acestea, autoritățile gălățene au făcut tot posibilul pentru a-i sprijini pe refugiații dobrogeni, „procurându-le la prețuri reduse cele de trebuință, ba chiar purtând și grija de a găsi de lucru muncitorilor lipsiți de mijloace.”¹

Refugiații dobrogeni își aleg loc de întâlnire și discuții în saloanele berăriei „Luther” din fața Parcului municipal din Galați, puse gratuit la dispoziția lor de către autorități. Astfel, la Galați, „o bună parte dintre intelectualii constănțeni și tulcenii, formată din proprietari, meseriași, funcționari, comercianți, industriași, în fața situației critice ce s-a creat prin refugiu, au pus la cale înființarea unei asociații de oameni pricepuți, care să colaboreze cu autoritățile locale, în scop de a înlesni protejarea și ajutorarea familiilor nevoiașilor.”²

Izgoniți de pe pământul și din căminul lor, oamenii se constituie într-un comitet și se adresează primului ministru Alexandru Marghiloman, căruia îi prezintă greutățile și suferințele dobrogenilor: pribegie, toate bunurile distruse sau confiscate de forțele de ocupație, jafuri, foamete, crime, torturile bulgarilor etc.³

Supărați de faptul că, deși războiul se terminase și Bulgaria fusese înfrântă, autoritățile de la Sofia nu și-au retras trupele și administrația, la 26 octombrie 1918, refugiații dobrogeni organizează o întrunire în sala Teatrului din Galați, la care au participat și localnicii, preocupați de „chestiuni însemnate de ordin național”. Întrunirea, denumită oficial în documente Congresul refugiaților din Dobrogea, a avut drept președinți pe Ștefan Borș și Petre Grigorescu. Cu această ocazie, este redactat un memoriu către Rege, Guvern și corpurile legiuitoare.

Memoriul refugiaților dobrogeni nu a rămas fără răspuns. La 12 noiembrie 1918, regele Ferdinand comunică, prin Hanery Catargy, mareșalul Curții Regale, că „datorită frumoaselor împrejurări de astăzi să vă dea siguranța că grijile și suferințele populațiunii românești din Dobrogea se vor risipi cât de curând sub căldura binefăcătoare a soarelui libertății. Maj. Sa vă mulțumește pentru expresiunea sentimentelor D-voastră și pentru neadormita veghe cu care ați păzit interesele și demnitatea dobrogenilor.”⁴

„PE VECIE NEDESPĂRȚIȚI DE PATRIA ROMÂNEASCĂ”

Anul 1918 va reprezenta vârful activității patrioților români pentru salvarea Dobrogei.

Nicolae Iorga va face din coloanele „Neamului românesc” o adevărată tribună a apărării Dobrogei. Articolele publicate de el, de I.N. Roman, G. Vâlsan, Al. Lapedatu, C. Brătescu vor fi traduse în limba franceză cu titlul „La Dobrogea Roumaine”.⁵ Scrierile au exprimat o nestrămutată credință în justetea apărării drepturilor Dobrogei, demontând

¹ Brutus Cotovu, Însemnări pe timpul refugiei, în „Analele Dobrogei”, an X, 1929, Editura Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1929, p. 255

² Ibidem

³ Ibidem, p.255

⁴ Valentin Ciorbea, Evoluția Dobrogei între 1918-1944, Ex Ponto, Constanța, 2005, p. 63-64.

⁵ Ibidem. P. XVII.

„caracterul șubred al unor pretenții cari au nevoie pentru a înfățișa lumii de această caricatură a istoriei.”⁶

Inițiativa și deciziile luate în cadrul congresului de la Babadag de delegații bulgari nu au fost respinse doar de români, ci și de cetățenii musulmani din provincie.⁷ „Am crescut sub scutul României, care din propria pornire și resurse a întins asupra noastră lumina – ajutându-ne să avem școlile și geamiile noastre – cum puține alte state pretinse civilizate au făcut-o. Populațiunea musulmană din Dobrogea nu se poate, deci, solidariza cu acei câțiva inconștienți ori lași, care fie ademeniți, fie sub amenințări au putut semna memoriul bulgarilor de la Babadag.”⁸

În timpul lucrărilor Conferinței de Pace de la Paris din vara anului 1919, la Constanța au loc numeroase manifestări ale populației Dobrogei pentru păstrarea integrității teritoriale a provinciei. La 29 mai 1919, pe străzile Constanței se desfășoară un mare miting, la care au participat peste 20.000 de persoane: români, musulmani și alte etnii, care au protestat față de atitudinea Marilor Puteri în ceea ce privește viitorul Dobrogei. Memoriul adoptat cu prilejul acestei adunări a fost trimis reprezentanților Angliei, SUA și Italiei. În scrisoarea trimisă lui George Clemenceau la Conferința de Pace de la Paris se arată poziția clară a dobrogenilor, care nu acceptă sub niciun chip separarea Dobrogei de Sud și menținerea ei în cadrul statului român.⁹ Pentru a-și arăta solidaritatea față de cauza românească în provincie, populația musulmană organizează la 21 iulie 1919, la Constanța, un congres extraordinar, la care au participat reprezentanții turco-tătari din Durostor și Caliacra. Aceștia i-au făcut cunoscută regelui dorința de a rămâne „pe vecie nedespărțiți de patria românească”. Totodată, musulmanii acuzau Bulgaria pentru „actele de jaf și teroare săvârșite asupra lor, în modul cel mai barbar și incalificabil pentru secolul XX”.¹⁰

Într-o scrisoare trimisă aceluiasi ministru al Franței, George Clemenceau, tineretul turco-tătar cerea ca în numele populației musulmane din Dobrogea să se țină cont de dorința lor de a rămâne sub stăpânire românească, amenințând că în caz contrar își vor părăsi locuințele.

În aceeași perioadă, la Constanța, mai au loc manifestări în fața sediului Crucii Roșii americane, cerându-se respectarea integrității Dobrogei.¹¹

REÎNTOARCEREA POPULAȚIEI DOBROGENE ACASĂ, UN ALT ȘIR DE SUFERINȚE

Războiul devastator pentru Dobrogea, așa cum mai fuseseră atâtea în istorie, se încheiase. Reinstalarea autorităților românești se face la 30 noiembrie 1918 prin numirea prefectului D.N.Negulescu. „Dobrogea Jună” nu scapă momentul necomentat: „D.N.Negulescu, numit în capul județului Constanța, e un homo novus în administrația publică. Director al liceului din localitate, bun profesor, el nu pare prea pregătit pentru o asemenea funcție publică. Dar, continuă editorialistul publicației, nimeni altul decât directorul ei, Constantin Sarry, în afară de orice spirit de partid, răspunderea de românitate în Dobrogea fiind o operă mare, singura politică ce trebuie să o facem este aceea după Valdeck Rousseau de a trăi viața poporului nostru, a-i pătrunde nevoile, a-i simți aspirațiunile, a-i pricepe până și visurile lui - strâns uniți în jurul „Dobrogei June” și a acelor principii după care vom ști să fim față de oricine sprijin necondiționat și dezinteresat sau judecători fără de cruțare.”

De altfel, și numirea prefectului se datora intervenției la Consiliul de Miniștri și la reprezentanții Puterilor aliate a unei delegații de intelectuali dobrogeni, din rândul cărora nu lipsea ziaristul Constantin Sarry.

⁶ Neamul românesc, 13 iulie 1918.

⁷ Valentin Ciorbea, op. cit., p. 64.

⁸ Mustafa Hagi Abduraman, În numele musulmanilor din Dobrogea, Dobrogea Jună, an XIII, nr.3, 30 noiembrie 1918.

⁹ Nicolina Ursu, Aspecte din istoria orașului Constanța în vremurile zbuciumate ale anilor 1916-1919, din „Studii istorice dobrogene”, Editura „Ovidius”, Constanța, 2003, p. 180-181

¹⁰ A.M.A.E., fond 71, E2, partea 1, vol. 76, f.17

¹¹ Nicolina Ursu, op.cit., p.181

La 2 decembrie s-a oficiat un serviciu în Catedrala orașului, pentru reocuparea Dobrogei de către autoritățile române. După terminarea serviciului religios, a urmat solemnitatea instalării autorităților administrative și judecătorești în localul Palatului de justiție.

Oamenii încep să se întorcă din refugiu pe la casele lor. Un ziarist, D.Alessiu, lasă dovadă scrisă despre deznădejdea concetățenilor săi: „Noaptea, la ora 1, am sosit la Constanța, pe care am găsit-o pustie, nici o ființă omenească nu se vedea, nici o lumină la vreo casă, orașul cel vesel de odinioară părea un cimitir, marea înspumată începuse a mugi, își spunea supărarea de a fi fost profanată de hoardele și oamenii necunoscuți ei, se plângea parcă de prea multă liniște și de puțină strălucire a prea scumpei ei perle.”

În același ziar, „Dobrogea Jună”, a rămas scris: „Evacuați și dezrădăcinați de la căminele noastre, ruși printr-un tratat silnic de trupul țării-mume, pribegi și urgisiți pretutindeni, în lipsă și în mizerie, în pragul iernii, cu munca noastră risipită, fără stăpânire și totuși cu o mie de stăpâni și în neputința de a pune picior pe pământul părinților noștri, asistăm impasibil, cu o resemnare vinovată, față de evenimente atât de hotărâtoare pentru destinele tuturor neamurilor, fără să desprindem niciun învățământ din Cartea Vremurilor și fără să ținem seama că aceia care se uită pe sine sunt uitați de Dumnezeu?”

Legea pentru Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Satmarului și Maramureșului cu România a fost dată la 11 decembrie 1918, sub semnătura regelui Ferdinand și a președintelui Consiliului de Miniștri, Ion I.C.Brătianu. Ratificarea ei are loc abia în ianuarie 1920, când este și publicată în Monitorul Oficial nr.206.” Articol unic: Se ratifică investindu-se cu putere de lege Decretul lege cu nr.3631 din 11 decembrie 1918, publicat în Monitorul Oficial 212 din 13 decembrie 1918, privitor la Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Satmarului și Maramureșului cu Vechiul Regat al României în cuprinderea următoare:

Ferdinand I, Prin grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al României, la toți de față și viitori, sănătate: asupra raportului președintelui Consiliului nostru de Miniștri sub nr. 2171 din 1918; luând act de hotărârea unanimă a Adunării naționale din Alba Iulia, am decretat și decretăm: I. Ținuturile cuprinse în hotărârea Adunării Naționale din Alba Iulia de la 18 noiembrie (1 decembrie) 1918 sunt și rămân deapururi unite cu Regatul României. II. Președintele Consiliului nostru de Miniștri este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a decretului lege de față. Dat la București, la 11 Decembrie 1918.”

Repatrierea dobrogenilor a durat toată iarna. Primele ajutoare au fost de la americani - 42 vagoane cu alimente distribuite gratuit familiilor de eroi, soldaților întorși de pe front, orfanilor. În scopul refacerii orașului, cercul studențesc constănțean ține o adunare extraordinară. La începutul verii următoare, sosește la Constanța memorandistul Vasile Goldiș, însoțit de un alt mare transilvănean, Ștefan Cicio Pop. Primăria le oferă un banchet în sala de la „Grand Hotel”, unde, de altfel, era și sediul Uniunii ziariștilor dobrogeni. „Astăzi Ardealul e așezat la loc de cinste în spațiul sufletului românesc, scriau cronicarii clipei. Acum începe Via Apia a destinului românesc”.

La 10 martie 1919, „Dobrogea Jună” informa că mai sunt încă refugiați dobrogeni prin gări, înfometați și hăituiți, că delegațiile lor bat ușile ministerelor ca să fie ajutați să revină acasă, să-și refacă gospodăriile. Constantin Sarry se adresa în scris, nominal, către secretarii generali din Ministerul de Interne, să intervină în favoarea refugiaților, ca aceștia „să fie expediați acasă fără nici o cerere sau formalitate, ci numai pe identitatea doveditoare”.

Prima mare festivitate pentru a marca România Mare și marea Unire s-a desfășurat la Constanța abia la 1 decembrie 1919, în sala „Elpis”. A fost evocat Mihai Viteazul care, cu spada în mână, a înlăturat cel dintâi pe stăpânitorii străini sau înstrăinați de pe plaiurile românești, adunându-le pe toate sub sceptrul său.

Tot atunci, cel dintâi liceu de fete din Dobrogea își începea cursurile, am putea spune simbolic, la 1 decembrie 1919.

Istoria din sufletul nostru

Dobrogea și Sentimentul Național al Unității Tuturor Românilor

Lavinia DUMITRAȘCU

Azi, noi, dobrogenii, avem o zi națională a noastră – 14 Noiembrie -, ca dobrogeni, și o alta, 1 Decembrie, ca români. Că Dobrogea a fost, întotdeauna, cea de-a patra țară românească – în manuale erau (sunt și azi?) considerate „trei țări române: Moldova, Țara Românească și Transilvania” -, este un fapt indiscutabil. Legăturile dintre cele patru țări române – înainte de a fi România – sunt, ele, indiscutabile. În acest context, amintim, dincolo de legăturile de sânge ale dobrogenilor cu frații lor din celelalte trei țări române, pe cele de fapte.

Pe de o parte, vorbim despre contribuția românilor din Transilvania la rezistența și renașterea Dobrogei românești, iar, pe de alta, despre contribuția dobrogenilor la sprijinirea luptei pentru desăvârșirea unității naționale.

Așadar, a existat un sens național, naționalist dinspre Transilvania, Banat și Crișana către Dobrogea, până la 1878 și, din 1878 până la Memorandum, se remarcă integrarea românității „de dincolo de munți” în refacerea și progresele Dobrogei.¹

I. PÂNĂ LA 1878, DOBROGEA a fost considerată o „Dacie în miniatură”, în care s-au îmbinat, etnic și spiritual, români din toate ținuturile românești, între care mocanii, țuțuienii, bănățenii au jucat un rol foarte important. Din punct de vedere numeric, e vorba de câteva mii de ciobani și stăpâni de turme, care stăteau, inițial, în Dobrogea, de la Sf. Dumitru până la Sf. Gheorghe. După Tratatul de la Adrianopol, mai ales - când Bărăganul nu a mai fost doar cale de trecere, ci grâнар - din ce în ce mai mulți au rămas în Dobrogea,

fie aducându-și familiile, fie întemeindu-le aici, cu femei autohtone, diciene.

Comparativ cu alte etnii, mocanii au avut un rol aproape determinant în dezvoltarea economiei pastorale a Dobrogei. Numărul vitelor lor trecea peste un milion. De asemenea, s-au implicat masiv în negustorie cu produsele lor și cu alte produse, uneori în cadrul companiilor grecești.

Din punct de vedere etnic, aceștia au avut o contribuție importantă în accentuarea caracterului românesc al unor localități, precum Hârșova, Silistra, Cernavoda etc.

De asemenea, s-au implicat și în nașterea și dezvoltarea mănăstirii Cocoș și ale multor altor lăcașuri de cult. Erau învățători, stabili

sau itineranți, într-o serie de localități ale Dobrogei, cunoscut fiind nivelul științei de carte la românii din Transilvania.

Aceștia au constituit un ferment al mișcării naționale românești, fie prin legăturile lor strânse și participative la revoluția română din 1848-1849 în Transilvania, fie prin contribuția serioasă la crearea unui stat major al tuturor românilor din Dobrogea, în încercarea de reizbucnire a revoluției generale românești, la 1850, dacă ne gândim, în primul rând, la planurile lui Ion Ghica, Nicolae Bălcescu, Ion Ionescu de la Brad și ale multor altor frunțași transilvăneni.²

Mulți dintre aceștia au jucat un rol oficial, de viceconsuli ai Imperiului Habsburgic (Țârcă la Hârșova, de exemplu), fie ca stareți, sau chiar primari în unele localități dobrogene.

Pe de altă parte, amintim că dobrogenii au fost

¹ Gheorghe Dumitrașcu, *Dezvoltarea economică a Dobrogei între anii 1878-1900*, în „Momente din mișcarea comunistă și muncitorească din județul Constanța”, Constanța, 1971, p. 5-24; Idem, *Aspecte ale situației Dobrogei în perioada noiembrie 1878-mai 1883. Activitatea primului prefect de Constanța - Remus N. Opreanu*, în „Anuarul Institutului de Istorie și arheologie <<A.D. Xenopol>> Iași”, 18, 1981, p. 283- 394; Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Constanța, 1998.

² Lavinia Dumitrașcu, *Intellectualii transilvăneni în mișcarea națională din Dobrogea pentru reunirea ei cu România*, în „Buletinul cercurilor științifice studențești. Arheologie-Istorie”, vol. I, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, 1995, p. 189-193; Lavinia Gheorghe, *Învățători și preoți transilvăneni în Dobrogea secolului XIX, până la revenirea Dobrogei la Țară*, în „Sargeția”, Deva, XXXIV, 2006, p. 197-208.

implicați în revoluția lui Tudor, în cea de la 1848 în Muntenia și Transilvania și, de asemenea, atitudinea lor de reală simpatie față de domnul Unirii, Alexandru Ioan Cuza.³

II. ROMÂNIMEA DIN IMPERIUL HABSBURGIC IMPLICATĂ ÎN RENAȘTEREA DOBROGEI

Dacă am fi atenți la numele marilor familii ale Dobrogei interbelice - cel puțin - vom observa că majoritatea lor provin din Ardeal. Oamenii politici, de cultură, moșierii Dobrogei au astfel de nume. Vorbim despre familii mari, cu influență, care-și pun amprenta asupra devenirii Dobrogei.⁴

Legislația românească de după revenirea Dobrogei la țară încurajează colonizarea cu elemente românești, mai ales din Ardeal și Basarabia cedată, prin Legea de administrare a Dobrogei din 1880 și Legea proprietății funciare din Dobrogea din 1882⁵. Acestea rezolvă, pentru Dobrogea, pe o altă treaptă, problema mocanilor, a transhumanței și creează condițiile pentru ceea ce va urma: dezvoltarea, pe linie modernă, a Dobrogei. Pe românii de dincolo de munți îi găsim în toate domeniile dezvoltării teritoriului dintre Dunăre și Mare: creșterii vitelor, agricultură, construcții - drumuri, căi ferate -, administrație. Este foarte cunoscută contribuția unor români din Transilvania în domeniul învățământului, presei, bisericii, al creării unor instituții de cultură.⁶

Una dintre puținele fotografii ale momentului 1 Decembrie 1918 realizate de Samoilă Mârza

III. CONTRIBUȚIA DOBROGEI LA MIȘCAREA NAȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ DE REZISTENȚĂ DIN IMPERIUL HABSBURGIC

Așadar, până spre sfârșitul secolului XIX, fluxul „vital național” a fost dinspre Transilvania spre Dobrogea. Începând, însă, cu ultimul deceniu, acul busolei se schimbă și arată, cu adevărat, Nordul, anume politica de rezistență națională în fața încercărilor de deznaționalizare, practicate de unguri, a românilor din Transilvania. E atât de convingătoare contribuția românilor dobrogeni - mulți de proveniență transilvană - la această rezistență, încât, de exemplu, ziarul „Constanța”, din orașul cu același nume, devine un adevărat organ de presă și de luptă al românimii în ajutorul Memorandiștilor.

De altfel, trezită în bătălia națională, românimea Dobrogei aderă, entuziasă, la Liga Culturală și contribuie material pentru ajutorarea memorandiștilor. Spre exemplificare, amintim ziarul „Constanța” din 5 și 12 iulie 1892. Este vorba despre marea întrunire care privește înființarea Ligii pentru unitatea culturală a românilor, ținută la Medgidia și, mai ales, despre prima listă de sume oferite Ligii culturale secțiunea Constanța. Reținem, evident, numele foarte bine cunoscute ale unor transilvăneni dobrogeni: Roșculeții, Blebea, un Ludvig Rhein și, poate, și a unui turco-tătar.

Unul dintre subiectele întrunirilor filialelor din Dobrogea a *Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor*, la care au luat cuvântul și ardeleni din Dobrogea, a fost cel al situației românilor din Transilvania. De asemenea, au fost trimise telegrame

³ Gheorghe Dumitrașcu, Lascu Stoica, *Românii dintre Dunăre și Mare, solidari cu dezideratul înfăptuirii unității naționale a tuturor românilor*, în „Revista muzeelor și monumentelor”, nr. 10, 1983, p. 37-42; Idem, *Mărturii de epocă privind solidaritatea românilor în mișcarea de unitate națională*, în „Revista de istorie”, 41, nr. 10, 1988, p. 943-960; Lavinia Gheorghe, *Din istoria Dobrogei în timpul lui Alexandru Ioan Cuza*, în „Retrăiri istorice în veacul XXI. 1859-2009. 150 de ani de la unirea Principatelor Române sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza”, Ed. Pro Universitaria, Buc., 2010, p. 144-153.

⁴ *Personalități mocane în județul Constanța (secolul XIX-începutul secolului XX)*, în „Acta Musei Porolissensis”, Zalău, XXXI-XXXII, 2009-2010, p. 71-86.

⁵ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op. cit.*; Marian Vicol, Gheorghe Dumitrașcu, *Legea agrară din 1882 din Dobrogea și implicațiile ei naționale*, în „Comunicări de istorie a Dobrogei”, 2, Constanța, 1983, p. 71-86.

⁶ Gheorghe Dumitrașcu, Lavinia-Dacia Dumitrașcu, „*Românii din Banat și din Dobrogea în epoca modernă - spicuiuri*”, în „Studia universitatis <<Vasile Goldiș>> Arad”, 12, 2002, p. 7-23; Lascu, Stoica, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei (1878-1947)*, vol. I (1878-1916), Constanța, 1999; *Din tezaurul documentar dobrogean*, DGAS, Constanța, 1980; *Dobrogea, 50 de ani de viață românească*, 1928; Lavinia Gheorghe, *Învățători și preoți transilvăneni în Dobrogea secolului XIX, până la revenirea Dobrogei la Țară*, în „Sargeția”, Deva, XXXIV, 2006, p. 197-208.

de încurajare a acestora, s-au strâns fonduri pentru ajutorarea fruntașilor români implicați în procese datorită activităților lor patriotice. De altfel, Liga se va transforma în *Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor* și-și va intensifica și diversifica activitatea pentru realizarea reîntregirii naționale. De altfel, românii din Dobrogea fac subscripții publice pentru a-i ajuta pe transilvăneni - repararea de biserici ortodoxe, sprijinirea ziarelor românești, a orfanilor, văduvelor și bătrânilor.

O altă formă de solidaritate o reprezintă contactele directe: prezența, în 1898, a studenților români din Transilvania la Constanța, la Congresul studenților din România; vizita a 200 de învățători și preoți transilvăneni, în 1906, în Dobrogea. De altfel, sentimentul național, patriotic, este întreținut de intelectualii dobrogeni, mai ales prin intermediul presei, care a dus o adevărată campanie în acest sens, pregătind, astfel, opinia publică pentru sacrificiile ce o așteptau în realizarea unității naționale.⁷

Deci, implicarea dobrogenilor în acțiunile românilor din celelalte teritorii românești avea precedente. De altfel, la serbarea de la Iași, din 7 decembrie 1918, în cinstea desăvârșirii unității naționale, participă și o delegație dobrogeană neoficială, ad- hoc.

IV. DE CE PARE MAI PUȚIN SEMNIFICATIVĂ CONTRIBUȚIA ROMÂNILOR DOBROGENI LA MARILE ACTE DIN 1918

Dobrogea a fost ocupată de armatele străine inamice chiar mai înainte ca Transilvania, eliberată de ai noștri, să fie, din nou, ocupată de inamic. Problema esențială care s-a pus în Dobrogea a fost mai gravă, întrucât, în Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, ungurimea nu mai avea timp să deznaționalizeze, deși românii erau trimiși în tabere de muncă, pe fronturile cele mai primejdioase etc. În Dobrogea, a avut loc un măcel antiromânesc, organizat de ocupantul bulgar. Dobrogea însăși era în primejdie de a fi pierdută. Rezistența românească în Dobrogea e, în mai mare măsură, angrenată pentru păstrarea ființei naționale decât cea a românimii din Imperiul Habsburgic.

Pacea de la Buftea-București a avut urmări dezastruoase pentru Dobrogea. Practic, s-a creat o similitudine, pe plan internațional, între situația

Nu plânge, maică Românie!

Nu plânge, maică Românie,
Că am să mor neîmpărtășit!
Un glonț pornit spre pieptul tău,
Cu pieptul meu eu l-am oprit...

Nu plânge, maică Românie!
E rândul nostru să luptăm
Și din pământul ce ne arde
Nici o fărâmbă să nu dăm!

Nu plânge, maică Românie!
Pentru dreptate noi pierim;
Copiii noștri, peste veacuri,
Onoare ne vor da, o știm!

Nu plânge, maică Românie!
Adună tot ce-i bun sub soare;
Ne cheamă și pe noi la praznic,
Când România va fi mare!

Versuri găsite în ranița unui soldat mort în toamna anului 1918, pe muntele Sorica, din Carpații de Curbură.

Dobrogei și cea a Transilvaniei. Nenorocirea care a lovit și Banatul și Dobrogea o constituie „eliberarea” de către armatele aliate. De exemplu, șvabii din Banat nu s-au putut pronunța decât în vara lui 1919 în legătură cu actul de la Alba Iulia, iar românii au dus o acțiune națională și internațională desăvârșită pentru păstrarea Dobrogei de nord (acțiune în care am fost ajutați de turcii din Dobrogea, prin congresul acestora de la Medgidia).

Iată, deci, o situație pe care n-o găsim, din nefericire, poate, nicăieri în istoriografia românească, aceea a cauzei comune a românilor de peste munți și a celor de peste Dunăre.

Dobrogea a avut, deci, condiții specifice, ceea ce ar explica, parțial, neimplicarea directă a fraților români. Între septembrie 1916-1918, aceasta era ocupată de Puterile Centrale, și, apoi, s-a aflat sub nefericita ocupație a Puterilor Aliate, în condițiile în care Bulgaria nu și-a retras, mult timp, autoritățile. Astfel, teoretic, autoritatea românească se instalase, dar, în fapt, ocupația bulgărească nu numai că nu a dispărut, dar a fost întărită de unii dintre ocupanții aliați, astfel încât restaurarea administrației românești la nivel de județe s-a realizat târziu.⁸ În această situație, unde putea să se manifeste opinia publică, politică, presa și armata din

⁷ Gheorghe Dumitrașcu, Lascu Stoica, *Românii dintre Dunăre și Mare, solidari cu...*; Idem, *Mărturii de epocă privind solidaritatea...*

⁸ Amintiri și documente privitoare la Dobrogea. Din anul frământărilor sufletești 1918, 1922, p. 1-21. Angela Pop, *Lupta pentru menținerea Dobrogei în cadrul statului român (1917-1919)*, în „Analele Dobrogei”, serie nouă, 7, 2002, p. 148-177; Lavinia-Dacia Dumitrașcu, *Dobrogea anului 1919. Breviar militar și diplomatic*, în „Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu”, Ed. Empro, Focșani, 1999, p. 324-355; Lavinia Gheorghe, Gheorghe Dumitrașcu, *Dobrogea în anii marilor frământări naționale (1917-1918)*, în „Dacoromania”, nr. 41/2008, p. 34-36; Lavinia Gheorghe, *Fapte de „arme” ale armatei bulgărești de ocupație a Dobrogei (1918-1919)*, în lumina unor documente inedite, în „SAI”, LXXV, 2009, p. 132-146.

Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba-Iulia

din 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918

- I. Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunată prin reprezentanți lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918, chemată să unească toate Români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România.
- Adunarea Națională proclamă în deosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.
- II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sau indicate autonomie provizorie pînă la înființarea Constituției următoare pe baza votului universal.
- III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului Stat Român, Adunarea Națională proclamă următoarele:
  1. Deplină libertate națională pentru toate popoarele cucerite, făcând poporul să se instruiască și judece în limba sa proprie prin îndreptul din singul său și fiecare popor va primi dreptul reprezentării în corpurile legislative și în guvernație. Trebuie propusă cu numirea îndreptatelor, a bulărilor.
  2. Egala îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din Stat.
  3. Împărtășirea asvîrșită a unui regim curat democratic pe toate terenurile publice. Totul trebuie dat, egal, sacru pe comună, în mod proporțional, pentru ambele sexe în vîrstă de 21 de ani la reprezentarea în comuna, județe, în parlament.
  4. Desăvîrșită libertate de presă, asociere și întrunire, liberă propagandă a tuturor gîndurilor omenești.
  5. Reforma agrară radicală. Se va face conștientă tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. Pe baza acestei conștientizări, după fiind publicămisele pe, în temeiul dreptului, de a micșora după trebuință latifundiul, se va da posibilitatea țărănului să își cîștige o proprietate țărănească, pășuna, pîdușă, etc. pînă atît cît să poată munci și să înălțeze lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e, pe de o parte, promovarea proleului social, pe de altă parte, potențarea producției.
  6. Muncitorii mîii industriale i se asigură necesiile drepturi și avantaje, care sînt lipsite în cele mai avansate state industriale din apas.
- IV. Adunarea Națională dă expresiune deplină și salo ca Congresul de pace să înființeze comunitatea națională liberă în cea chip ca dreptul și libertatea să fie asigurată pentru toate națiunile mari și mici din pînă, iar în război să se elimineze războiul ca mijloc pe al regulării raporturilor internaționale.
- V. Românii adunați în această Adunare salută pe frații lor din Bucovina, scăpați de sub jugul monarhiei Austro-Ungare, și unți cu țara mîmă România.
- VI. Adunarea Națională salută ca iubire și entuziasm liberarea popoarelor subjugate pînă aci în monarhia Austro-Ungară, apas națiunile cehoslovace, austro-germană, iugoslavă, polonă și lituană și hotărîtoare căsă saluă al său să se adună la cîmpulna tuturor acelor națiuni.
- VII. Adunarea Națională cu smerenie se înclină înaintea memoriei acelor buni români, care în acest război și-au vîrsat singele pentru înființarea ideologiei noastre, murind pentru libertatea și unificarea națiunii române.
- VIII. Adunarea Națională dă expresiune mulțumirii și admirației sale tuturor națiunilor aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu certărie împotriva unui dușman pregăt de multe decenii pentru război, au scîlpit civilizațiunea din ghearele barbariei.
- IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor Națiunii Române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărîște instituirea unui Regat al Națiunii Române, care va avea toate îndreptățile să reprezinte națiunea română, evînd și puterea de a face de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiile pe care le afla necesare în interesul națiunii.

St. Laurentiu Oancea
Președinte al Adunării Naționale

1/1/1919
Vice Președinte al Adunării Naționale

Dobrogea? Nu doar că Dobrogea se găsea sub ocupația aliată și era administrată, parțial, de bulgari, sub oblăduirea unor aliați, dar problema care se punea era a pierderii ei totale. Pe de altă parte, Dobrogea avusese enorm de suferit de pe urma războiului. Constanța însăși era distrusă. Niciunul dintre acești factori nu îngăduia vreo manifestare în favoarea desăvîrșirii unității de stat.

La 1 decembrie 1918, Constanța era eliberată. Ea trăiește un proces mai puțin dur decât județele Durostor și Caliacra, unde armate aliate și unii comandanți ai acestora - mai ales italieni - erau fățiș, brutal și violent de partea bulgarilor, împotriva românilor.

Această situație a teritoriului dintre Dunăre și Mare nu trebuie să pună, însă, sub semnul întrebării sentimentele dobrogenilor pentru Transilvania. Drept dovadă, amintim doar faptul că, la Constanța, apărea, în iunie 1915, periodicul intitulat, semnificativ, „România Mare”, din care cităm: „Cereți acest război necesar ființei voastre ca neam, cereți acest război căci el este singurul fapt care va putea încheia aspirațiunile voastre, care va putea realiza visul nostru mult hrănit: **O Românie Mare de la Nistru până la Tisa**”. Cu doar

câteva zile înainte, chimistul Mircea Berberianu, viitor deputat, prevedea că „va suna ceasul” și pentru intrarea României în Marele Război: „Banatul, Ardealul și Bucovina sunt, istoricește și etnicește, românești, trebuie deci alipite de România în urma războiului de eliberare a fraților de peste munți”. În martie 1915, în același periodic, I. Borcea scria: „Vrem și cerem Ardealul cu stăruință, cu încăpățănare. Nu încălcăm drepturile nimănui. Acolo e dreptul nostru și numai al nostru. Acesta e strigătul nostru de veacuri.” Exemplele ar putea continua.⁹

Semnificativ, în 1928, se sărbătoreau, pe plan național, concomitent, două momente deosebite pentru poporul român, parte, în fapt, ale unui proces: la Constanța - 50 de ani de la revenirea Dobrogei la Țară, în Transilvania și Banat - 10 ani de la Marea Unire.

⁹ Apud Lascu Stoica, *Mărturie de epocă privind istoria Dobrogei (1878-1947)*, vol. 1 (1878-1916), Constanța, 1999, p. 705, 718, 720-721;

Soprana Aida Abagief:

„Viața mea a fost muzică”

Aurelia LĂPUȘAN

A cântat ani de zile pe scena constănțeană. Era capul de afiș al marilor montări ale Operei. Aida Abagief a fost o artistă lirică complexă, susținând roluri de anvergură, cu mare succes la public și la critica de specialitate. A cântat în nenumărate turnee în străinătate și pe scenele marilor opere din țară. A fost partenera de scenă a lui David Ohanezian, Ion Dacian, Nicolae Herlea, Octavian Naghiu, Vasile Moldoveanu... A învățat arta interpretativă de la soprana Arta Florescu, o altă fiică a Constanței, cu o carieră de mare succes.

Soprana Aida Abagief își adună astăzi amintirile din memorie, răsfoind teancurile cu afișe, programe, și mai ales fotografii. A păstrat sute de imagini din spectacolele în care a cântat, o adevărată retrospectivă a vieții culturale a Constanței în perioada ei de glorie. Și-a consemnat într-o agendă, cu multă conștiinciozitate, fiecare spectacol, fiecare rol jucat, alături de cine a cântat, fiecare deplasare, și la sfârșitul rodniciei sale cariere artistice, a adunat aritmetic 28 de ani de activitate scenică și alți 14 de activitate didactică, 2263 de spectacole, sute de cronici în publicații diverse. Anul viitor va împlini opt decenii de viață.

1980, Aida Abagief

„TATA MI-A DAT NUMELE AIDA CONVINS CĂ VOI AJUNGE PE SCENĂ”

Aida Abagief provine dintr-o familie de bulgari, „familie care se credea română și vroia să trăiască în România. Bunicii mei aveau casă și trăiau la Turtucaia. Tata, Gheorghe, a făcut doar doi ani de medicină. Avea o voce frumoasă. Un tată nemaipomenit. Mama a fost casnică, ea făcea copii. Primii au murit, apoi a patra sarcină, din gemeni, am fost eu. Tata mi-a prezis să fiu cântăreață, să mă iubească lumea și tot el mi-a pus numele Aida, precum personajul din opera lui Verdi.” S-a mutat cu familia la București, a urmat cursurile Liceului I.L. Caragiale și apoi Conservatorul. Era rudă cu marea soprană Arta Florescu, care strălucise pe scena lirică românească în perioada interbelică. Ea a dus-o de mână pentru prima dată la Operă, copil fiind. A devenit cu timpul nelipsită de lângă scenă, din culise, stând

și privind fascinată la artiști. La clasa Artei Florescu a urmat și pregătirea academică.

Dar marea dragoste pentru operă i-a rămas de la profesorul și mentorul ei, David Ohanesian, cu care a cântat mai apoi pe scenă, în special în „Tosca”. Tot el a recomandat-o lui Constantin Daminescu, dirijorul de la nou înființatul teatru liric constănțean, care

1980, Germania

1968, Barcelona, un premiu pentru Aida Abagief

căuta soprană de coloratură pentru rolul din *Lakme*, de Leo Delibes, una dintre primele opere montate la Constanța.

A venit într-o zi de Crăciun a anului 1959, pentru ca două săptămâni mai târziu să debuteze în *Bărbierul din Sevilla*. Au urmat la scurt timp *Lakme*, apoi *Lysistrata*, trei ani mai târziu, *Rigoletto*.

Anii aceia de început de carieră, atmosfera din teatru, autoritatea profesională a lui Constantin Daminescu, marii soliști lângă care își desăvârșea discursul artistic sunt evocați cu multă emoție și nostalgie. „Pregăteam în medie trei premiere pe an, aveam mai multe reprezentații pe săptămână în fața unui public numeros, cald, care știa să răsplătească artiștii cu aplauze și flori. Eram o echipă tânără, ambițioasă, cultura Constanței căpătase un puls al ei prin ceea ce ofeream noi pe scenă. Prin muzică, oamenii se simțeau liberi, fără restricțiile impuse de politic. Se muncea mult, făceam turnee obositoare, apoi din nou pe scena de-acasă, unde publicul ne iubea, umplea sala și aplauda generos.”

DESDEMONA ALIAS AIDA ABAGIEF

„Pentru mine, o îndrăgostită a muzicii lui Verdi, „*Otello*” reprezintă o împlinire superioară a tuturor darurilor compozitorului”, mărturisea într-un interviu publicat în ziarul *Litoral* Aida Abagief. „Împreună cu „*Falstaff*”, „*Otello*” reprezintă apogeul geniului creator al marelui Verdi, cred că prin complexitatea expresiei, a unei mai realiste concordanțe între sensul textului și partitura muzicală.

Urmărind firul ariilor, duetelor și marilor ansambluri care izvorăsc organic din necesitățile acțiunii, conținând întotdeauna o justificare psihologică, ating aici o veridicitate dramatică

fără precedent în partiturile lui Verdi. Includerea operei „*Otello*” în repertoriul teatrului nostru face cinste, știute fiind dificultățile de temut ale partiturii, cât și cerințele de ordin actoricesc și muzical, în egală măsură ridicate în fața interpreților principali.

Eu, care am iubit-o pe Violetta Valery, și îi voi rămâne credincioasă precum Desdemona lui Otello, sunt bucuroasă că în gama rolurilor feminine pe care le-am interpretat, de la ingenua la frivole, să adaug o notă bună figurii pline de gingășie, cinstită, frumoasă, cu un suflet curat și iubitor - Desdemona.

Caracterizată prin sinceritate, puritate sufletească și eroism în suferință, Desdemona este o ființă plină

de pasiune și de curaj, cu o puternică personalitate, care știe să-și realizeze propriul ei ideal de fericire. Urmând chemarea puternicului ei sentiment și sfidând prejudecățile vremii, Desdemona se lasă răpită de Otello, pe care-l iubește până-n pragul morții și dincolo de moarte. Pentru mine, Desdemona reprezintă desăvârșirea morală.”

Din cele peste două mii de spectacole în care a cântat soprana Aida Abagief, câteva zeci le-a susținut pe scenele Europei: Polonia, Cehia, Irlanda, Germania, Iugoslavia, Bulgaria. La Dublin, capitala Irlandei, a susținut cele mai multe stagioni în străinătate. Acolo a cântat în limba rusă toată opera Evghiei Oneghin, un spectacol foarte greu și lung.

Aida Abagief are cu ce se mândri astăzi: a cântat mult în italiană, în germană, în rusă, peste 24 de titluri de operă și operete în peste 2000 de reprezentații. A adunat între copertile vieții ei de artist liric aplauze, dragoste, bucuria muzicii nemuritoare.

1957, Arta Florescu și Aida Abagief

Monografii rurale

Țăranii, ca bogăție intelectuală a României

Gh. DUMITRAȘCU

I. Câteva introduceri absolut necesare.

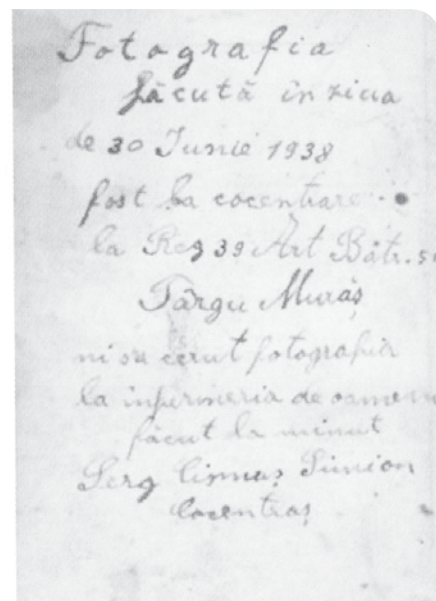
Într-un număr trecut al revistei „Datina”, ca introducere la încercarea urieșcă pe care o prevedeam prin prezentarea cărții țăranului Simion Cișmaș din Monor, în patru volume, făceam o încălzire, după ce făcusem pași înapoi – ca unul care m-am ocupat, în mod cu totul deosebit, de monografiile rurale și, mai spre tinerețe, de etnografie și folclor, legate tot de țărani și derivând tot din izvorul care m-a aruncat la suprafața vieții. După ce eram entuziasmat și mulțumit că am găsit un mare număr de intelectuali rurali - învățători în cea mai mare parte - implicați în nașterea României moderne și afirmarea românismului, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, m-am trezit sau am fost trezit de spiritul înaintașilor mei țărani. Noțiunea, luată ca înjurătură, denotă gradul de incultură și nesimțire a unei părți a lumii românești ce se modernizează forțat. Am descoperit că și țăranii - țărani veritabili - au creat. Aminteam câteva cărți pe această temă – ca opere ale lor, ale țăranilor – ceea ce știam mai bine: caietele, carnetele de jurnale, memorii adunate în familia mea de țărani, patru clase - tata, cinci clase - mama. Pentru ca să pot trece la monumentul ce mi se propune, care îmi face cinste, și pe care, privindu-l și citindu-l, mă trec fiorii.

Așadar, pe parcursul a 4-5 pagini, având în față o colecție de vreo zece pagini de semne ale exclamării, de pe internet și cărțile.

II. Nouă nu ne crește doar grâul în buletin, noi – înaintașii noștri, adică – au stat la baza nașterii și afirmării României Moderne/mare parte a intelectualității noastre s-a născut la sat/.

În cazul de față, cele patru volume de „Căldare” ale țăranului Simion Cișmaș din Monor, cuprinzând perioada, zi cu zi, dintre 1937-1981, mă obligă la a mă alătura informațiilor de pe internet.

Așadar, este vorba despre patru volume, apărute la editura Argonaut, din Cluj-Napoca, în 2015: volumul I - 1937-1948 ...*Vuiete grele și înfioroasă de Război*, 616 p.; vol. II - 1949-1960 *Politică periculoasă*, 539 p.; vol. III - 1961-1970 ... *Ce se întâmplă și se petrece*, 414

Sergentul Simion Cismaș (1938)

p., vol. IV - 1971-1981 ... *Și povestea continuă*, 433 p.

Evident, la sfârșitul celor patru volume, ni se oferă fotografii de familie și un vocabular de regionalisme absolut necesar. Nu că ar fi vorba de un vocabular străin, ci unul privind expresii locale, nu foarte greu de descifrat, fenomen cunoscut la un popor producător de limbă și care îmbogățește limba. În ultimă instanță, e un proces care definește un popor inteligent și recreator, perpetuu.

III. În fond, ce cuprind aceste însemnări, acest jurnal zilnic, pe parcursul a 44 de ani?

Cine se așteaptă la un roman cu înfăptuiri și aprecieri, mai ales, se înșală. Omul reține și notează. Prima problemă care-l izbește pe cititorul acestor mii de pagini este dimensiunea universului autorului. Omul este inteligent nativ, fără îndoială, cartea pe care o știe, de patru clase – și cât a dorit mai multă! – îl sprijină în acțiunile sale.

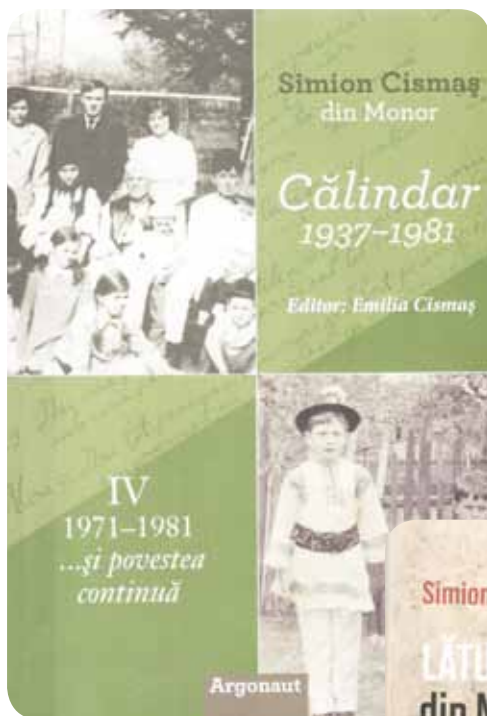
Ziceam că universul său este mic: întâmplări zilnice, cum e vremea, cum e câmpul, ce face omul, el, gospodarul și cu familia lui, din ce în ce mai mare în condițiile iernii și ale celorlalte anotimpuri, care sunt relațiile sale cu câmpul, cu apele din jur, cu pădurea, cu perdelele forestiere, cu plantele - cele cultivate și cele spontane -, omul care aduce și taie lemne, omul care îngrijește islazul, care se pregătește și-și pregătește gospodăria și vitele împotriva viiturilor și inundațiilor,

omul care se implică în acțiunile de drumuri și poduri ale comunei, în problemele vitelor lui și ale celorlalți. Pentru că omul e departe de a fi numai el, țăranul, cu gospodăria lui, care, în expunerea de mai sus, ar fi o gospodărie feudală închisă. Poate, în același sens, faptul că „fabrică” încălțăminte pentru familia lui, având și unele „specialități” pentru cine are nevoie de el, ca meșteșugar.

Omul are cunoștințe veterinare și e util comunității. Știința de carte, inteligența și cunoașterea specificului îi conferă funcția de implicat în conducerea comunei. Un fel de șef de sector. El se ocupă de ieșirea oamenilor la câmp, de îndeplinirea sarcinilor obștești ale concetățenilor lui, de relațiile cu autoritățile locale, raionale și județene, să zic așa. Autoritățile, comunitățile de orice fel, apelează la el. Omul are și cunoștințe de mecanică: și-a fabricat singur o pușcă, și, tot singur, o vioară, pe care nu o ține ca piesă de muzeu, ci merge, invitat - chiar și prin recompensă bănească - la horele și nunțile din sat, când nu merge el, din inițiativă proprie. Omul e și frizer al satului. Într-o lume închisă, despre care am vorbit, oamenii se întrajutorează. El are două vaci cu dublă funcționalitate: vite de povară și vaci de lapte. Neamț, își ține contabilitatea la sfârșitul fiecărui an. Un bilanț al gospodăriei și neamului lui. „Averea” lui nu prea crește, dar omul își face socoteli. Din acest punct de vedere, fără a fi altceva decât consătenii săi, este altfel.

E un tip curios și doritor să știe. Nu-i scapă elemente de viață politică, merge la întrunirile tuturor înjghebărilor politice, să audă și să vadă cu ochii lui. Nu e lider, dar e simpatizant, dacă nu chiar membru (mai ales după 1944). De pe urma acestor curiozități, ai lui vor avea de suferit oarecum. În acest sens, merge și la legionari, și la Frontul Renașterii Naționale, și la Frontul Plugarilor.

Fără a fi ceea ce numim azi bisericos, merge, totuși, „ca de obicei”, așa cum merge tot satul la biserică, și la alte sărbători, tot acolo. Apoi, implicat profund în viața satului, merge la toate evenimentele: nuntă, botez, înmormântare, pomeni, la logodne și căsătorii. Are o slăbiciune pentru distracție. Dincolo de horă, merge la clacă și șezători, la jocurile de cărți, practică jocul, unic în țară, într-o zonă de zece sate - vezi Simion Cizmaș, *Lăturenii din Monor*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2013. Cartea de mai sus, ce definește cultural o specificitate micro-regională, putea să lipsească și, odată cu ea, dispărea și definitiv în conștiință atât de originalul joc, lăturenii.

Sigur că, țăran fiind, își îngrijește vitele. Iată ce face joi, 2 decembrie 1937: „Am fiert pișălău și cu găinaț pentru păduchii de la vite”. Și, mai ales, îi plac „uspăturile”, ospețe adică, cu diverse prilejuri.

IV. Conștient și programatic

Țăranul de 4 clase din Monor practica și cultiva, pentru viitor, veșnicia. Dintr-un punct de vedere, el continuă, în gospodăria lui, inteligent manageriată, Evul Mediu. Gospodăria închisă. În diverse puncte ale merelei satului (mereaua este un termen dobrogean, privitor la suprafața câmpurilor agricole, mai ales ale satului), cultivă de toate - legume și vie -, are partea lui în exploatarea pădurii comune a satului - mai mult pentru lemne de foc -, are îndatoriri în colectivitate - privitoare la decolmatări de ape pe mereaua satului -, participă la dezburuienarea islazurilor. În fine, luând

în considerare și proprietățile colectivității - comune, deci -, exploatarea și întreținerea lor, paralel cu caracterul închis al gospodăriei sale. Am zice că trăim într-un Ev Mediu perfecționat. Iar omul din Monor, Simion Cizmaș, e cureaua de legătură între trecutul cu ce avea el, moral și funcțional, și viitorul întrezărit - sau trăit, chiar. Sunt, totuși, 43 de ani de jurnal, cu transformări uriașe pe plan local, regional, național, continental.

Când vorbeam despre gospodăria țăărănească închisă, mă refeream - așa cum reiese din jurnalul

„călindar”- la producția și consumul alimentar din propria gospodărie, practicând, totuși, un schimb de produse și material reproducător – vite – în cadrul târgurilor tradiționale, a căror dată era știută de toată lumea.

Omul își face în casă ce-i trebuie și mai mult decât cât îi trebuie. La un nivel submeșteșugăresc, face încălțări, piese de mobilă – strict uzuală –, îi tunde pe alții, se duce la alții pentru a fi tuns, și-a făcut o vioară – după concepție proprie – și cântă cu ea, după legile lui muzicale, la „uspețe”. Face, desface, repară tot ce ține de gospodărie, de cele strict necesare, pentru el și chiar și pentru alții.

Am aflat și despre unele acțiuni de vânatoare, cu arma artizanală, meșterită tot de el.

Femeia, soția lui, practică meșteșuguri străvechi, între care țesutul, în care ocupație economia de piață amușinase și pătrunsese. De zeci de ori în cărți, se amintește despre vânzarea la piață a diverselor pături și ... prețurilor lor. (Sursă de bani, totuși)

Omul tinde la mai sus. Că nu a avut condițiile unor studii mai înalte, asta nu-l frământă. Inteligență nativă – cât se poate –, autodidact, atent la ce e nou, abonat la ziare, are, în sfârșit, propriul său aparat de radio (trăsătură specifică țăranilor inteligenți în neputința de a urma școli înalte). Cei mai mulți dintre cei care au avut posibilitatea să o facă s-au zidit, de pe poziții înalte, la propășirea țării.

Nu e înscris în partide, dar nu ocolește acțiunile propagandistice ale niciunuia. De la stânga la dreapta. Și invers. Ascultă acolo, citește, ascultă la radio, se informează. E omul nou al timpurilor contemporane. Numai că informarea – capital, totuși – se face cu un preț multiplu față de lumea de azi. E un fel de Ilie Moromete, creator și purtător de opinie. Joacă un rol administrativ în comună, are „servici” la primărie, de unde-i mai pică un ban. Urmărește succesele școlare ale copiilor și nepoților lui. Și le notează.

Că cele 2000 de pagini sunt plictisitoare? Dar cine a spus că viața e doar o sumă de distracții și plăceri și evenimente și festivități? Evenimentele „vin” și nu depind de el, le notează doar între celelalte constante sau puțin derivate ale familiei, „inventar viu și mort” la sfârșitul fiecărui an. Bilanț, adică.

Și pentru că tot vorbeam de veșnicii – în care se implică prin natura vieții între gospodăria închisă a Evului Mediu și cea de „hotelier”, gazdă pentru trecătoare puteri militare ce curg prin sat, ca și prin istorie – el se zidește în această veșnicie a satului, din molime, din stăpâniri străine, schimbări de regimuri,

Jocul duminical

Trîșcașii din Monor (Festivalul obiceiurilor de iarnă – Sighetu Marmăției-1980) : Dumitru Danului, Dumitru Bunii, Aurelu Bunii, Iluca Netii, Ionu lu Moțoc, Păvălucu Ciolănoaii, Vasile a Giorzii, Iacob Cismaș (X)

frământări sociale, „translatări” ale teritoriului între România și Ungaria, războaie, ocupații militare, colectivizare, dar toate acestea sunt profund cariate de timp, ele n-au timp, timpul nu e cu ele. Permanență, cărămidă de veșnicie e viața, de zi cu zi, a notării timpului atmosferic, așteptării ploilor, înlăturării unor urmări ale exceselor de ploaie, de secetă sau de zăpadă. Permanente, în funcție de anotimpuri, sunt aratul, semănatul, prășitul, întreținutul culturilor, tăiatul lemnului în pădure, tăiatul lemnului pentru casă, noi microconstrucții pentru vite, repararea celor vechi, munca plătită la șoseluit și construcții de căi ferate, recoltarea și conservarea, soarta vitelor care fată, se îmbolnăvesc, cresc. Se subînțelege, în profunzime, că alimentația neamului lui, ca și a tuturor celor din sat, din comunitate adică, se bazează pe produsele animale și vegetale. Se cumpără puțin. În condiții mai noi, un comerț „socialist-cooperatist” asigură, la țară, aprovizionarea cu cele strict necesare industriale sau

primare, de natura gazului de lampă și a sării, în primul rând.

E adevărat, viața politică românească a anilor 1937-1940, grefată și influențată serios de situația internațională, produce transformări mari: în 1940, România este ciuntită, Sălajul și Monorul cad sub unguri; la nivel de sat, au loc bătăi între tinerii români și unguri, abuzuri și violențe, încurajate de jandarmii unguri, mai ales cu prilejul horelor. E adevărat, Simion Cismaș e „privilegiat” de o boală cronică, adică de o dislocare de umăr și, în timpul concentrărilor hortyste, este trimis „la vatră”. Incorporat din nou pentru muncă, fuge, trăiește în păduri. În sat sunt unguri încă, și nemți. Apoi vin românii și rușii. El se întoarce. E adevărat, se ridică la putere comuniștii. Au loc transformări social-politice nemaîntâlnite. E adevărat, se instaurează republica, sub bagheta dirijorală a Moscovei.

Voiam să spun că marile evenimente ale lumii în familie, în comunitate (satul, adică), țară, lume, nu-i sunt străine, nu face paradă de cunoașterea lor. Universul veșniciei sale este cel al familiei și al comunității rurale. N-are decât să se manifeste mizerabil Războiul Rece. Procesul colectivizării nu-l prea atinge. El și câțiva ai lui fac față numai în împlinirea normelor obligatorii de muncă. În rest, muncitori, funcționari, cadre medicale, cadre militare și, astfel, observatorul atent al vieții de zi cu zi găsește cu cale a aminti, din când în când, că e colectivist. Sigur, armatele sovietice se pot retrage din România. Le amintește în fuga condeiului. Și moartea lui Gheorghiu Dej. Acestea sunt realități fulgurante. Pe „Moșu” îl interesează conținutul real al veșniciei, pe care n-are timp să o definească – viața familiei sale și a comunei –, pentru că se ia, cum s-ar spune, cu viața.

*

Îmbătrânește „Moșu”. Lucrul acesta se simte în maniera de abordare a jurnalului. S-ar putea stabili o relație între modalitatea scrierii lui în ultimii 2-3 ani și starea bătrâneții autorului. Autorul e mai sobru. Filtrul știrilor, mai des. Nu are ce „dări de seamă” să mai înregistreze, la sfârșit și început de an. Parcă nu merită să fie scrise, își zice el, tăcând.

*

Și nicio prevestire, nicio „chemare de dincolo”, niciun vis, având întâlniri cu ceilalți de „dincolo” (sau poate n-am fost eu foarte atent). Disparația sa se înscrie în legile de fier ale veșniciei („De rup din codru o rămurea / Ce-i pasă codrului de ea? / Ce-i pasă unei lumi întregi / De moartea mea?”.) Îmi vine să cred că este expresia sublimă a înțelepciunii pe care a răspândit-o, prin toată viața lui, omul care pleacă. Din punctul ăsta de vedere, moartea nu are niciun loc aproape – necum unul vital – în structura jurnalului. În jurnalele tatălui meu, în marele jurnal al mamei mele, Moartea devine deja

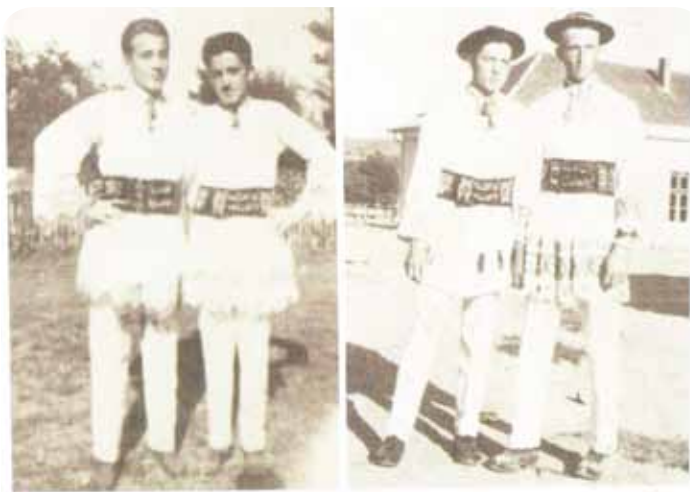
o prezență. Cu mult înainte de a fi, e prezentă, deja, încălcând teritoriul, marcat de viață.

EPILOG

Pentru că am susținut caracterul cu totul deosebit al scrierii țăranului Simion Cismaș din Monor, trăitor pă pământul ăsta între 1908 și 1981, autoarea valorificării caietelor „Moșului” îmi oferă un spectacol fără joc de artificii și fără axiome și proverbe profunde existențiale. Imaginează doar un schimb de două scrisori cu „Moșu”. Emilia Cișmaș, în ciuda trăirii sale într-o zonă rezidențială a Clujului, desfășurându-și viața și activitatea într-o instituție care-ți ridică, din punctul de vedere al retrăirii, părul pă șira spinării, e totuși o țărană, e totuși nepoata Moșului, Simion Cișmaș. Îi scrie „Moșului”. Și eu am gândit, cândva, și am pus în două articole din această gazetă, un monolog al lui Ilie Moromete - întorsul de pe Lumea Cealaltă - destinat fiului său, Nicolae. E apoteotică această corespondență – cum admirabile sunt paginile de corespondență între Moșu și familia sa din timpul războaielor, impresionantă este iconografia.

Altminteri, jurnalul se termină așa cum a început. Brusc. Adică așa cum a fost viața unui om.

Și, iată, îndrăznesc să cred că încercarea mea de a dovedi că țăranii reprezintă și o bogăție intelectuală a României, nu doar că veșnicia s-a născut la sat, ci pentru că ei, țăranii și țăranșile, au zămislit intelectualitatea de toate naturile și oastea țării ei, în primul rând, fără a micșora eu rostul meșteșugarilor și muncitorilor și intelectualilor de toate gradele, dar recunosc ce am declarat în titlu ca o axiomă. Din toate punctele de vedere, Emilia Cișmaș și cei care au încurajat-o și susținut-o, cei care au lăudat-o, în ochii și urechile lumii, prin vorbă și tipăritură, merită nu doar respectul meu, păcătosul și repede umblătoriu, dar și al tuturor timpurilor.

În așteptarea jocului de duminică după slujba de la Biserică

Amintirile orașului meu

Farul „Genovez”, ridicat de un armean în Dobrogea otomană

Mirela STÎNGĂ

Edificiul a fost construit la inițiativa englezilor de la Danube&Black Sea Railway, în Dobrogea otomană, pe locul unui fost far ridicat, pare-se, de către genovezi. Construcția i-a fost încredințată, între anii 1860-1861, unui francez de origine armeană, Artin Aslan, care s-a stabilit la Constanța deoarece s-a îndrăgostit de o localnică, frumoasa Mairam.

Situată la câțiva pași de mare, de Hotelul Carol (azi, sediu al Comandamentului Flotei) și de grupul statuar Eminescu-muza Calliope, frumoasa construcție, înnobilită de timp, nu trece neobservată, fără a fi impozantă, precum „vecinii” săi. Dar are un aer tainic. Piatra lui veche, sărutată de briză, de vânturi aprige și de soare torid, induce ideea de respect și de mister. Cei mai mulți nu știu povestea acestui edificiu. Abia de puțin timp pot citi pe o plăcuță (amplasată pe 3 octombrie 2015, în partea dreaptă a ușii de acces în interior, prin grija Comunității Armenilor din România, filiala Constanța) că Farul „Genovez”, situat pe bulevardul Elisabeta colț cu strada Remus Opreanu, se află pe Lista Monumentelor Istorice (LMI), cu codul CT-II-m-A-02800.

Istoria acestui edificiu este redată succint în câteva cuvinte scrise în patru

limbi - română, franceză, engleză și armeană: „Cel mai vechi far al orașului Constanța, pe locul presupus al unui far genovez, a fost construit de maiorul armean Artin Aslan pentru compania engleză Danube&Black Sea Railway, ce a construit calea ferată Cernavodă-Constanța și a modernizat Portul Constanța. A fost vizitat de principele Carol I în oct. 1879 și a funcționat până în 1913 când a fost înlocuit de farul „Carol I”, de pe digul de larg al portului comercial”.

Istoria Farului este mult mai complexă. Și are la bază povești. De iubire. De dragoste de mare și de oameni. Se pare că exact pe locul actualului edificiu a fost ridicat, în secolul al XIII-lea, un far de către navigatorii și negustorii genovezi. Există și voci care nu atribuie paternitatea farului genovezilor. Conform acestora din urmă, atributul de genovez a fost dat de către turcii care au stăpânit Dobrogea până în 1878.

Impresionați de ruinele găsite aici, moștenire a culturii antice, ei au considerat Constanța ca fiind „cetate genoveză”, obișnuiți să le atribuie acestor „stăpâni ai mării” construcțiile masive și trainice.

În 1822, pe ruinele vechiului far, austrieicii au înălțat un alt edificiu cu aceeași utilitate, din piatră. Din păcate, a fost distrus în timpul războiului

ruso-turc din 1828-1829.

Apoi, pe același loc a fost ridicat un far provizoriu din lemn, care mai târziu a cedat locului celui pe care constanțenii îl numesc, și acum, Farul Genovez.

Construcția actualului far are la bază o frumoasă poveste de dragoste, învăluită în legendă, ai cărei protagoniști sunt: armeanul Artin Aslan și frumoasa localnică Mairam.

Omul de cultură dobrogean, armean la origine, Simion Tavitian (3 februarie 1926-7 octombrie 2008), citează în volumul „Armenii dobrogeni în istoria și civilizația românilor” o scrisoare, aflată în patrimoniul Muzeului Marinei Române și semnată de un nepot din București al lui Artin Aslan. Semnatura epistolei scrie că, în timpul Războiului Crimeii, Artin Aslan transporta cu corabia soldați francezi, armament și alimente. „Marinar experimentat, cunoscând bine țărmurile Mării Negre, a reușit să navigheze cu corabia lui până când slaba licărire a unui far l-a condus să acosteze pe o faleză din Constanța. (...) Artin Aslan, coborând pe uscat, a bătut la prima casă ce i-a apărut, casă ce se afla la colțul actualei străzi Remus Opreanu cu bulevardul Carpați, vis-a-vis de farul genovez. În această casă locuia familia bunei soției mele, Mairam Aslan (întâmplător, același nume de familie)”, se precizează în scrisoare.

Tot în aceste rânduri se mai menționează și anul căsătoriei cu Mairam, același în care s-a și terminat farul: „În anul 1861 s-a căsătorit cu Mairam Aslan, care, după cum a mărturisit, l-a făcut să se hotărască să se stabilească în Constanța.

Deoarece vechiul far genovez era foarte deteriorat, amintindu-și că acel far l-a salvat în 1854, Artin Aslan, donând o sumă importantă și cu contribuția altor proprietari de corăbii, cu ajutorul unei companii engleze care lucra pentru turci la amenajări în portul Constanța, a construit, pe locul vechiului far genovez, un nou far, destul de avansat pentru acele vremuri”.

În acel document se mai spune că Artin Aslan - pe care istoria îl consemnează ca fiind și vameș al Portului Constanța - a îngropat la fundația farului o casetă din metal, în care era un document cu numele celor care au contribuit la construcția farului.

Ca orice legendă, și legenda Farului „Genovez” are mai multe versiuni. Astfel, în volumul monografic „Povestea Farului Genovez”, inginerul Petre Covacef (22 iulie 1936 - 4 februarie 2015) scria că Mairam era nepoata lui Toma Radicevici, un croat angajat de o societate austriacă să aibă grijă de farul situat pe movila Avretuk Tepe. Cu timpul, croatul își înjghebase o afacere - își deschisese un han, dar punea argații să ardă în far, seară de seară, seu de animale, pentru a-i călăuzi pe navigatori pe timp de noapte sau pe furtună. După moartea lui, nimeni nu a mai aprins seu.

Când trupele franceze au debarcat în Constanța, Artin Aslan, un ofițer francez de origine armeană, rănit fiind, a fost trimis la hanul văduvei lui Toma Radicevici să se odihnească. A văzut-o pe frumoasa fiică a hangitei, Mairam, s-a îndrăgostit de ea și s-au căsătorit. Artin Aslan a preluat conducerea hanului și a îndeplinit visul croatului, construind un far nou, trainic, care să-i călăuzească la țărm pe cei care călătoresc pe drumuri de apă. Așa cum l-a călăuzit și pe el. Îi datora enorm acestui far, deoarece el l-a călăuzit la țărm spre frumoasa Mairam. El îi adusese o familie și un rost în viață, pe pământ dobrogean.

Frânturi de viață

Cărvăneni care nu mai sunt, dar au rămas Amintiri

Ion I ZAMFIRESCU

Naum Ciobescu. Este fiul căpitanului de oști Matei Ciobescu, erou al Independenței de la 1877. Călcând pe urmele tatălui, ale neamului Ciobescu, fiul căpitanului a luptat, cu același eroism, la Mărășești, la Oituz, ca să intervenim cu doar două argumente istorice care au rămas ca pagini de glorie nepieritoare, răzbătând în timp, până azi. Printre atâția eroi ai neamului, amintim și pe Naum Ciobescu, bravul descendent al înaintașilor care au purces, cândva, dârji de pe plaiuri gorjene, de-acolo de unde a-naintat în istoria neamului figura legendară a Vladimirescului...

Faptele de eroism nepieritor, dovedite și de Naum Ciobescu în Primul Război Mondial, i-au adus bravului oștean două decorații pe care le purta cu mândrie, fălos "pă bune" (pe drept), ori de câte ori i se ivea prilejul... Ani buni după război, eroul de la Mărășești și Oituz, Naum Ciobescu, a fost primar al comunei Carvăn (care a ființat până-n anul 1968).

Mai menționăm că omul nostru a fost primar al comunei înainte de 1947, decembrie, deci „până să vină păste noi comuniștii ăia!” În postura de întâiul om al comunei, primarul a căutat a fi mereu în fruntea obștii sale, ca gospodar de frunte al acesteia, stimat, respectat. Primarul Naum Ciobescu, în tot ceea ce el gândea, mai întâi, apoi făptuia spre binele comunei, era ghidat, permanent, de ceea ce se poate numi puterea de convingere a exemplului personal. Căta, astfel, primarul a fi, mai întâi, el însuși model de urmat pentru cărvănenii săi (români și turci). Și această putere de convingere a exemplului personal se străduia a o dovedi nu doară ca primar, ci și ca om (de rând) al comunei sale (de omenie)! Drept urmare, ca gospodar de urmat al satului, al comunei, primarul Naum Ciobescu dovedea a fi același bun lucrător al pământului și-n grădină, cu soția și cu cei doi copii ai săi Valeria (viitoarea învățătoare) și Gică...Se afla, primarul, cu gospodăria sa, nu departe de o altă gospodărie, la fel de bine îngrijită: cea a preotului (și învățătorului) Leonida Moisescu-Vilea.

Drept urmare, primarul era (firesc) în strânse raporturi de vecinătate, permanente, cu familia preotului (așa cum era și firesc să fie, de bună seamă), ca notabilități de frunte ale comunei pe care erau chemați a o păstori, totul desfășurându-se, între cele două familii, pe baza respectului reciproc. Fiecare din cei doi „diriguitori” ai comunei diriguiau spre mai bine cu mijloace specifice de îndrumare, de influență (scopul fiind același)...

La acest Om al Carvănului, în tot ceea ce el gândea, mai întâi, și apoi făptuia, întru binele comunei, se putea vorbi, într-adevăr, de un autoritarism anume și, implicit, de o perseverență cu totul aparte. Dar perseverența și autoritarismul primarului erau întru îndreptarea cărvănenilor săi, care se străduiau a-i urma, supuși, sfaturile. Așadar, autoritarismul anume al primarului, al negustorului și al omului Naum Ciobescu era, totdeauna, merit a-l îndrepta pe cel care a greșit. A-l îndrepta nu cu forța, cu „otozburul”, - cum afirma el uneori -, ci convingându-l pe cel care a greșit că „nu e deloc bine ce se-ntâmplă!”...

În Carvănu Mare, de Înălțare, avea loc „zborul” (bâlcii), ceea ce însemna că în această zi prăvălia lui 'nea Naum, primarul, era la mare preț! Iară dumnealui, ca negustor, se silea să fie amabil cu clienții veniți la zbor, care, firesc (desigur) călcau pragul prăvăliei, după cumpărături de tot felul. Dară nu tolera, negustorul, ca „vrin chefliu setos tare să facă oarece deranj!”...

De Crăciun și de Anul Nou, mai ales, flăcăii-colindători umblau, mai întâi, pe la gospodăria preotului Leonida Moisescu-Vilea și pe la primar, de bună seamă, fiind vorba de două notabilități (de seamă) ale Carvănului. Ambele gospodării - simbol ale demnității și respectului se aflau în centrul satului, nu prea departe de biserica satului, văzută ca lăcaș de alinare a sufletului!...

Căci primarul - socotind că așa trebuie, că așa se cuvine - era un om credincios, cu frică de Dumnezeu în ceea ce gândea, în tot ceea ce făptuia, mai apoi! Drept argument - mai afirma, convins, primarul - doar „puterea de credință în Cel de Sus este, totdeauna, cea care-l ține pe om drept, nepărtinitor” cu semenii! Întâi și-ntâi, primarul își dovedea puterea de credință prin prezența sa la biserică, mai ales în zilele de duminică, fără a uita de alte sărbători creștine...

Nevasta primarului Naum Ciobescu, 'coana Dimana, era o femeie deosebit de credincioasă; de aceea se-ntâmpla ca rar, destul de rar, să-i scape vreo slujbă religioasă la biserică, mai ales că „primăreasa” era mereu în foarte bună înțelegere cu doamna preoteasă (ca soții de oameni de seamă ai comunei).

'Coana Dimana era urmașă demnă de oieri ai Apusenilor, ajunși, cândva, și-n Dobrogea sud-vestică, ademeniți aici de întinsele pășuni, pentru tot atât de întinsele turme de oi, pe care urmașii moșilor le stăpâneau. De menționat că tocmai acestui fapt pastoral, și-n Carvăn s-a manifestat, multe decenii, binecunoscutul fenomen al transumanței pastorale...

Legendă sau adevăr?

Peștera Limanu, tărâmul pașilor pierduți

Alexandru VLĂDESCU

Foarte puțini din cei care merg vara în sudul litoralului românesc, în stațiuni ca Saturn, Jupiter, 2 Mai sau Vama Veche, știu că la doar câțiva kilometri de ei se află cel mai mare labirint subteran din România: Peștera Limanu.

Aflată în localitatea cu același nume, situată la malul lacului Mangalia, adăpostită de câteva pietre, cu pereți scrijeliti de vreme, cât și de vizitatorii care nu știau de valoarea sa inestimabilă, peștera denumită și „La icoane” reprezintă o adevărată arhivă sub pământ. Cu o lungime de aproape patru kilometri și cu multe culoare care se întretaie unele pe altele, peștera ascunde o adevărată comoară istorică. Cercetările științifice au arătat că simbolul localității Limanu datează încă din vremea dacilor. Dar peștera nu este valoroasă doar pentru dovezile istorice găsite aici, ci și pentru că în interiorul său s-au mai descoperit: ceramică dacică, inscripții, desene rupestre și... o populație bogată de lilieci, ocrotită de lege de altfel.

IMENSUL ORAȘ DIN SUBTERAN

Din rezultatele speologilor, care nu au putut explora niciodată peștera în întregime, din cauza zecilor de galerii în care există riscul să te pierzi, peștera dă impresia unui oraș imens, organizat pe trei cartiere. Fiecare galerie ar semăna cu o străduță care comunică cu o alta, sau chiar se înfundă.

PEȘTERA LIMANU, ÎNTRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂR

În jurul peșterii s-au țesut zeci de legende de-a lungul timpului. Una dintre ele, de exemplu, spune că

aici se aud câteodată sunete înspăimântătoare, care ar veni din mijlocul pământului. Aceeași legendă spune că cei care aud aceste sunete sunt hipnotizați și merg în căutarea sursei sunetului și nu se mai întorc niciodată.

O altă legendă a locului povestită de localnici spune că această peșteră este locuită de însuși zeul Zamolxis, care păzește intrarea în tărâmul de poveste. Tot localnicii adaugă că peștera ar avea chiar legătură cu Bulgaria și că una din intrările sale ar duce până în orașul bulgăresc Varna.

Dar până ca cineva să confirme aceste legende, rămâne totuși un adevăr suprem. Care spune că acest misterios loc se întinde sub toată localitatea Limanu.

În prezent, la poalele dealului care adăpostește intrarea într-unul din cele mai de preț locuri ale Dobrogei există o poartă mare de fier, ferecată, care să păzească comoara istorică din adâncuri de vizitatorii mai puțini prietenoși cu peștera. Primăria comunei Limanu a luat această decizie ca urmare a zecilor de tineri care veneau să colinde peștera, dar lăsau la intrarea ei saci întregi de peturi și mult gunoi. Datorită unicității sale, primăria dorește să păstreze cât mai bine această rezervație speologică, declarată astfel în anul 1959.

În momentul de față, caverna de sub Limanu arată destul de rău, deși în ultimii ani Primăria a luat mai multe măsuri de reabilitare, amenajare și ecologizare. Până când peștera va intra în circuitul turistic pentru vizitare și măsurile de conservare își vor face datoria, trebuie să ne mulțumim cu legendele bogate create în jurul său.

Povestea vorbelor

O lume într-un cuvânt

Ioan ADAM

Când barajul totalitar s-a prăbușit într-un decembrie cu enigme și sânge, prima libertate recucerită a fost aceea a cuvintelor. S-a scris (și s-a vorbit) imediat mai viu, mai alert, într-o pluralitate de registre, mergând de la oralitatea dezinhibată și argoul pitoresc, la jocul, o vreme savuros, cu anglicismele. Spiritualizarea frontierelor s-a reflectat și în limbaj. Nu se putea altfel. Leșită din autarhie și imobilism, româna trebuia să asimileze termeni numind realități pe care vorbitorii săi nu le cunoscuseră. *Airbag, briefing, chat, dealer, mall, net, on line, snowboard, supermarket* umpleau un vid de care nu limba română era vinovată. Cu o flexibilitate miraculoasă, ea le-a adoptat; mai mult, ea le-a **adaptat**. Vorbelor nu li se poate cere pașaport. Dar asta nu înseamnă că celor moștenite ori celor împrumutate mai demult, asimilate și confirmate în uz îndelungat, nu li se poate acorda – prin educație – tratament preferențial. Dacă francezii fac din francofonie un obiect al apărării naționale (am citit, acum un deceniu, un apel în acest sens, al domnilor Philippe Seguin, pe atunci președintele Adunării Naționale, și Pierre Lafont), românofonii de ce-ar avea complexe? De ce-ar adopta româna condiția ancilară a Cenușăresei refugiate în bucătărie? Și chiar adăpostul acesta e unul provizoriu, primejdut de *fast food*.

Drama a început când Chirița și Guliță au trecut Oceanul, au făcut *training* și s-au întors ca moderatori și formatori de opinie. Călinescu scria cândva, șocant, că poliglotismul e adesea un semn de semidoctism și cred că afirmația lui se verifică mai ales în cazul celor care știu rău...românește. Anglicismele în exces, îmbinate cu abuzul contrar (trivialitatea nu e neaoșă, ci de Gange), au produs un amestec letal, ale cărui efecte le vedem zilnic la televizor, le identificăm în ziare, în romane și cărți de... poezie, le descoperim pe stradă și în Parlament. Româna se denaturează și – circumstanță agravantă – purtătorii virusului sunt îndeosebi tinerii. Iată de ce de vreo câțiva ani încoace, avertismentul lui Maiorescu din 1868 îmi pare de o actualitate crescândă: „Încă zece ani de o asemenea convingere publică, încă o generație de tineri cu acelaș sistem de expresii – și limba română poate deveni o ruină, nu reparată, ci stricată prin construcții străine, fără nici o adaptare de stil și incapabile de a-i manifesta propria idee în modul ei originariu.”

Dacă nu vrem să vorbim finalmente într-o limbă cu orizont existențial redus, fără relief verbal, agonică prin restrângerea la bilanț negustoresc și injurie

oacheșă, avem nevoie de o politică pe termen lung a limbii române. Ceea ce presupune și o redescoperire a mentalului românesc pe care expresiile, zicalele, idiomatisme ca „abstracțiuni convenționale” cu rădăcini ființiale uitate îl reprezintă strălucit. Lucru pe care l-am făcut la rându-mi, întorcându-mă la notațiile părăsite. O scurtă rubrică la radio, o alta într-un lunar prestigios, în fine, un curs universitar de istoria și stilistica presei mi-au pus probleme noi, modificându-mi programul inițial. Pasionantă ca orice operație ce presupune detectivismul, etimologia mi s-a părut curând insuficientă. Era nevoie de un plan mai amplu, de o perspectivă interdisciplinară, care să pună la contribuție mitologia, imagologia, istoria propriu-zisă și istoria mentalităților, a industriei țărănești, stilistica, semantica, onomastica, folcloristica, dreptul, numismatica ș.a. Pentru un asemenea demers, izvoarele oralității erau neîndestulătoare.

Am căutat, prin urmare, cristalele, „pietrele rare” în literatură, nu în dicționare. Cercetând, inventariind, coroborând, observând migrația sensurilor, s-a conturat treptat nu doar un dicționar explicativ de expresii (azi) enigmatice, ci și o poveste, o istorie secretă a românilor condensată memorabil în rostirea lor. O istorie de care nu se pot despărți decât abandonând pustiei o parte din ființa lor. Poate cea mai prețioasă...

„Un cuvânt de-al nostru poate repovesti lumea”, credea Noica, un filozof care numai de megalomanie națională nu poate fi acuzat dacă-i citim „ciclurile devenirii” unor cuvinte „monografiate” în ***Creație și frumos în rostirea românească***.

O poveste a vorbelor, dar și una a lumii românești pe care o spun ele, se vrea și această rubrică. În vremuri mai curând amnezice, abandonate clișeului, m-a tentat anamneza, „reamintirea” a ceea ce a fost. Și am fost **întru** lume, adică, explica tot Noica, și **înspre**, și **în**. N-am boicotat istoria, nu ne-am izolat într-un cerc intangibil. Am luat mai întâi cuvinte de la cei din jur, apoi prin filiere de o varietate derutantă și de la alte popoare mai îndepărtate, de la arabi, chinezi, francezi (grație cărora româna s-a reromanizat), italieni, indieni, olandezi, portughezi, spanioli, suedezi ș.a., dar ne-am păstrat structura latină a limbii și identitatea națională, uimindu-i prin această lungă fidelitate și pe „donatori”. Sextil Pușcariu, un lingvist rezervat în fața narcisismului etnic, nu a ezitat să consemneze flatanta constatare privitoare la români a eruditului bulgar Benjo Conev: „în cursul veacurilor, conștiința lor națională a rămas

tare și neatinsă. În aceasta stă mărimea și mândria lor, care întrec toate influențele străine asupra limbii lor.” Când afirmația vine din partea unui slavist cu o autoritate fondată pe studii monumentale ca *Istoria limbii bulgare* (vol. I, 1919; II, 1934; III, 1937), valoarea ei este, neîndoielnic, exponențială.

Prinși în jocurile schimbului lingvistic, am dat la rândul-ne vorbe celor din jur, lingviști precum F. Bakos și G. Blédy aflând de pildă exemple de împrumuturi românești în limba maghiară. Sigur că în aceste continue interferențe, în necurmata luptă pentru existență a cuvintelor, în care suverană e „tendința de simplificare”, multe dintre ele mor. Moartea lor, scria odinioară Sorin Stati, se numește *uitare*. Când mâna ei descărnată atinge cuvinte și expresii care întrupează idei, când usucă rădăcinile ființei colective, astupă ferestrele spre mentalul românesc; o asemenea soartă e nedreaptă.

Marea primejdie ce pândește limbile moderne, iar româna cu deosebire (fiindcă sunt puțini cei care caută antidotul) nu e relaxarea normativă de care s-au speriat unii lingviști, ci clișeizarea, abandonul în fața locului comun și a „refrenului”. Administratori neglijenți ai patrimoniului lexical latin, am împrumutat și altădată cu ghiotura cuvinte străine pe care, odată înzdrăvenită limba prin aportul marilor creatori, le-am părăsit apoi fără regrete. Fără a fi un panicard, fără a mă crampona de trecut, crezând dimpotrivă în posibilitățile pe termen lung ale limbii române, acum îmi pare primejdut – prin pragmatism atroce, trivializare, marșandizare, cultul cursului valutar și al graficului bursier – *fondul* însuși. Se schimbă accentul (cel protonic e tot mai frecvent), se clatină topica și sintaxa. Am devenit robii unui vocabular restrâns, ai discursului public previzibil, repetitiv, alcătuit din vocabule cu o respirație scurtă, întretăiată, astmatică. Sunt tot mai puțini maeștrii cuvintelor potrivite, magicienii vorbelor, cei ce visează la o limbă frumoasă ca o zi de duminică.

Ca pielea de sâgri a nechibzuitului Raphaël despre care scria Balzac, limba română îmi pare că se micșorează, dar nu prin pofte nesăbuite, prin acte de voință imprudente, ci prin nepăsare, dezinteres, lenevie levantină. Opțiuni stranii, sinucigașe, într-o lume în care vechea pățanie de la Turnul Babel pare a se derula în sens contrar, iar spectrul unei noi limbi de lemn, cu întorsături negustorești, ne pândește pe toți.

A (-ȘI) LUA LUMEA-N CAP

Emigrarea în masă a românilor spre „alte orizonturi” e o realitate a anilor de după 1989. Un cotidian își înștiința cititorii că numai în mai 1998 un număr de 632 de persoane, majoritatea cu vârsta de până la 40 de ani, au renunțat la cetățenia română. Mai toate

s-ar găsi, releva cu ironie rece gazeta cu pricina, în Germania. Dar în Franța? În Italia? În Spania? În Suedia? Dar în Statele Unite? În Australia? În Noua Zeelandă? În Africa de Sud? „Se sparie gândul”, vorba cronicarului, care ar mai adăuga, poate: „ce au fugit cu toții din calea răotăților și *și-au luat lumea-n cap*.”

Statistici furnizate de Centrul de Studii Demografice arată că populația României a scăzut până la finele lui 2002 cu 14% față de datele consemnate la recensământul precedent. Numai în 2002 au plecat din țară 2000 de absolvenți ai facultăților din domeniul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor, România pierzând din această cauză aproximativ 60.000.000 de dolari, potrivit aprecierii doamnei Ecaterina Andronescu, la acea oră ministru al Educației și Cercetării. Acest fenomen va schimba neîndoielnic poziția noastră în lume.

Firește, lumea poate fi închipuită în fel și chip. Într-un articol din 1945 (*Gâlceava înțeleptului cu lumea despre rai*), G. Călinescu și-o imagina cu chip de femeie măreață, aproape goală, încinsă cu un văl străveziu, zugrăvită pe piept, pe pânțele, mă rog, peste tot, cu stele și ținând în mână pământul. Evident că o asemenea ființă trupeșă nu poate fi luată în (pe) cap, oricât de zdraveni ar fi grumajii românului.

Totuși, cum a apărut zicala cu pricina? George Coșbuc, unul dintre cei care au încercat s-o decripteze, susținea într-un articol publicat în 1995 în revista *Vatra* că această „îndrăzneată” metaforă „nu e un product al fantaziei, ci al realității.” Și tot el menționa că acest tablou uriaș, construit pe o idee cu aparențele absurdității, „e martorul unui vechi obicei românesc, e esența unei tragedii sfâșietoare din trecutul istoric al nostru.”¹ Explicația ar trebui căutată prin secolele al XVI-lea și al XVII-lea, când voievozii n-au mai avut nevoie de țărani liberi pentru a le susține efortul militar. Bizuit pe pâlcul său de călăreți cutare ori cutare boier („pământean” sau „naturalizat”) lua cu japca pământul țăranilor și muta cu anasâna brazda de hotar. Cum cadastru nu exista (nu există nici acum decât în Ardeal!), dreptatea era solicitată de la Vodă, implorat la cetatea lui de scaun, la reședințele temporare, în timpul „căutărilor” (inspectarea unităților teritoriale) sau când se întâmpla ca el să treacă prin partea locului. Cum e din păcate obiceiul la români, nu jefuitorul, ci „hoțul de păgubaș” trebuia să facă dovada proprietății. Din sfoara de moșie în litigiu, răzeșul păgubit și neamurile sale luau câte o brazdă de pământ și parcurgeau *cu ea în cap* hotarele cu pricina, jurându-se amarnic. Recompus din multitudinea variantelor atestate, un jurământ complet de acest fel ar fi putut suna astfel: Jur și mărturisesc pe trupul și sufletul meu, pe dragostea noastră și fericirea copiilor

1.G. Coșbuc, *A lua lumea în cap*, în *Opere alese*, IV, ed. cit., p. 23.

mei, că așa stă răzorul cel adevărat, iar de mint treclet [de trei ori blestemat – n.n.] și proclat [afurisit – n.n.] să fiu, să fiu de trei ori blestemat și de Domnul Dumnezeu și de preacurata a sa Mamă și de 4 evangheliști, de slăviții 12 apostoli, și de 318 Sfinți Părinți de la soborul Nicheei și de ceilalți Sfinți Părinți a 7 soboară mari a toată lumea.” Și legământul continua cu un teribil autoblestem: Fie-mi pârâș [reclamant – n.n.] însuși Atotputernicul Dumnezeu; nu-mi deie nici o țară de odihnă, ci pre tot locul, în toată vremea și în tot lucrul, urgia, mânia și osânda lui, și în viața aceasta și în cealaltă, să mă cuprindă și să mă gonească; și încă viu fiind, să mă mânânce viermii; și sfârșitul vieții mele așa să fie, cât să nu mi se știe mormântul, nici să-mi rabde pământul oasele mele, ci să le verse, și să fie hiarelor răpitoare spre roadere neamul meu și tot genunchile familiei mele să fie blăstămat, afurisit și nenorocos; să mă ardă focul iadului dacă nu spun adevărul și dacă pământul de pe cap nu-i pământ din pământul meu și bucățică din moșia mea.²

Și cum pământul țaranului era **lumea** lui, rostul și reazemul vieții sale, Vodă, de se întâmpla să fie om cu suflet, precum Matei Basarab, de la care au rămas câteva documente („cărți de blestem” amarnic) ce-i confirmă spiritul justițiar, restituia răzeșului ogorul furat și întărea prin hrisov, dreptatea celui păgubit...

...Cât de eficiente s-au dovedit aceste blesteme și cât de puțini voievozi au avut suflet s-a văzut în timp: tot mai mulți țărani **și-au luat lumea-n cap**. Și-au pierdut pământul, așa cum cei de azi își pierd țara, dar s-au ales cu o metaforă enormă, unică în lume ca măsură supremă a disperării.

A BATE BĂRBUNCA

O amintire a unor procedee de recrutare obișnuite odinioară în vechile armate se păstrează în expresia „a bate bărbunca” (= a umbla fără rost, teleleu, a hoinări), mai cunoscută azi transilvănenilor și bucovinenilor, dar familiară cândva și pe plaiurile dâmbovițene. Modalitățile variau de la popor la popor. La începuturi, românii, popor de țărani liberi, războinici, cu drag de „moșie”, veneau singuri la „oastea cea mare”, îndată ce se aprindeau pe culmi focurile de alarmă. Odată cu declinul țăranimii libere, pe care s-a bizuit puterea armată a voievozilor din epoca eroică, serviciul militar

2 Într-un substanțial studiu, *O istorie a blestemului*, publicat în 2001 la Editura Polirom, Dan Horia Mazilu sublinia și el într-un capitol consacrat „interminabilelor procese” funciare: „Cei care aveau de făcut depoziții cu privire la hotarele unor proprietăți mergeau pe linia răzorului precizat de ei cu o «brazdă în cap». În Ardeal, proprietarul, desculț și cu capul descoperit, stătea îngropat în pământ până la mijloc și jura că acel pământ (ținea în mână dreaptă o brazdă din locul în dispută) este al lui”, *op.cit.*, p.211). Pedepsele pentru sperjur erau aspre: celor care jurau strâmb li se tăia limba sau mâna.

Obiceiul a mai fost cercetat de Dumitru D. Mototolescu în *Jurământul cu brazda în cap*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, vol. XVI, 1922 și de Valentin Al. Georgescu, O. Sachelarie în *Judecata domnească în Țara Românească și Moldova. 1611-1831*, partea a II-a, București, 1982, p. 32-34.

și-a pierdut popularitatea în rândul sătenilor. Cel cu dare de mână plătea om în loc, săracul însă devenea o victimă potențială a recrutorilor ce adunau soldați cu arcanul.

În Transilvania, trecută în 1699 sub stăpânirea Imperiului Habsburgic, apoi, după 1774, și în Bucovina, austriei „umanizară” conscripțiile, transformându-le într-un soi de spectacol cu cântece, jocuri și băutură. Recrutorii, în general ofițeri și subofițeri experimentați, băteau ulițele orașelor și satelor însoțiți de muzici, de vivandiere, femei frumoase, bune de gură, care vindeau soldaților alimente și alte articole de consum, iar câteodată, tot contra plată, le furnizau și clipele de plăcere atât de dorite.

Recrutorilor li se spunea vârbuncași, originea termenului fiind cuvântul german Werbung, ce înseamnă „recrutare, înrolare în armată”. Cu sticla de băutură într-o mână și cu prima de recrutare în alta, aceștia străbăteau străzile și piețele, adresând mulțimii de gură-cască vorbe de spirit și chemări ispititoare de genul acestei strigături consemnate cândva în colecția de folclor Jarnik-Bârseanu:

Haideți, feciori la cătane,
Să mâncăm pită cu carne!
Haideți, feciori, la bărbunc,
Să mâncăm carne de junc!

La momentul potrivit, muzica militară intona săltărețe arii de joc, iar flăcăii ademeniți jucau verbuncul, ori băteau bărbunca, cuvânt apărut prin betacism, adică prin asimilarea lui v inițial de către b-ul următor. Jocul avea „ponturi”, adică figuri, una – spectaculoasă – constând într-o săritură înaltă, proprie celui care „lovindu-se, sare în sus de durere”. În Proverbele românilor, Iuliu Zanne menționa și el dansul, fără a oferi însă și o explicație. Saltul se datora, probabil, unei lovituri neașteptate pe care recrutorii o aplicau la țurloaiele ori la gleznele jucătorilor ca pe un fel de aconto al durităților vieții militare.

Cea mai expresivă descriere a bărbuncului (ori a verbuncului), așa cum era el încă practicat în Transilvania spre finele veacului al XIX-lea, o dă Ioan Slavici în romanul „Mara”, capodoperă epică înălțată – observa G. Călinescu – pe o „dramă etnică”:

În vreme ce recrutarea se făcea cu ușile închise, Verbuncul era în piață, de față cu lumea ce stătea de dimineată până seara îngrămădită, ca să vază cine și cum intră. La masa pe care se afla o lădiță cu bani, condica, o sticlă cu vin, câteva pahare și o grămadă de șepci cătănești, ședea ofițerul singur, iar în dosul lui era stegarul cu steagul și două cătane înarmate, paza steagului.

Înainte de mese stăteau apoi doi căprari buni de gură și vivandiera, o femeie țănoasă și bine-npanglicată, care închina mereu paharele, lăuda viața ostășească și pofta mereu pe trecători să se apropie, să strângă mâna întinsă de dâșii, să deșerteze un pahar, să primească șapca și să ia banii.

Acela care prindea mâna ori primea șapca era prins, trebuia să deșerteze și paharul și, vrea, nu vrea, era trecut în condică și i se număra și o sută de florini drept bani de cheltuială.

Și nu unul era căruia i se nfunda șapca pe neașteptate în cap, apoi nu mai avea cui să i se plângă dacă păcatul l-a dus pe acolo: tobașul bătea în tobă, trâmbițașul suna, steagul se desfășura și nu-i rămânea decât să jure.

De aceea lumea toată era cuprinsă de spaimă și mumele-și puneau sub lacăt feciorii, iar femeile își țineau de pulpană bărbații când, așa, mai după-amiază, zi, Verboncul pleca cu muzica și cu steagul dezvălit de-a lungul ulițelor ca să îmbărbăteze și pe cei ce nu se-ncumătaseră să meargă-n piață.

Era greu lucru să fii om tânăr, să-i vezi trecând și să nu te iei după dâșii. În frunte, cu sticlele pline în mână și de gât cu vivandierele, mergeau chiuind voinicii intrați peste zi, după dâșii urmau căprarii cei buni de gură, apoi stegarul și muzica, iar după toți, lumea adunată de pe la toate răspântiile.

Și așa, mai cu sila, mai cu jocuri vesele și cu marșuri marțiale precum cel al generalului Radetzky, au albit românii, cu oasele lor, fronturile Europei din Italia și Franța până în blestemata Galiție, unde aveau să-și dea – din iulie 1914 până în 1918 – cel din urmă tribut de sânge pentru „drăguțul de împărat”.

A ÎNTOARCE FOAIA

„A întoarce”, ca verb ce indică schimbarea poziției firești (sau inițiale) a unui lucru sau a unei făpturi, este pivotul unui noian de zicale mai vechi sau mai noi. Românii spun: „a întoarce târgul” (adică a strica înțelegerea dintâi), „a i se întoarce cuiva mațele pe dos” (ca efect al scârbei ori al sațietății de mâncare și băutură), „a-și întoarce privirea” (deci a se uita în altă direcție, îndeobște contrară celei dintâi, așa cum fac, la „Inion”, Jupân Dumitrache și Rică Venturiano), „a-i întoarce cuiva spatele” (ceafa, dosul), gest de supărare, desconsiderare și, mai rar, de ingratitudine, „a întoarce punga pe dos” (așadar a cheltui toți banii, până la ultimul sfânt).

Vremurile mai noi au adus cu ele și alte expresii. „Așa e, puicușorule, c-am întors-o cu politică. Aud? Țe era de făcut?” își justifică Agamiță Dandanache șantajul în urma căruia se alege deputat. Până mai deunăzi se mai zicea și „a o întoarce ca la Ploiești”, comportament predilect al panglicarilor politici care una spun în opoziție și alta fac la guvernare.

Originea zicalei „a întoarce foaia”, cu varianta, azi ușor desuetă, „a o întoarce pe foaia cealaltă”, e controversată. La 20 ianuarie 1998 s-au împlinit 100 de ani de când George Coșbuc, în rubrica lui, „Zicători explicate din ziarul Epoca”, inventaria opiniile celor care s-au pronunțat asupra expresiei cu pricina. Părerea bardului transilvan era că zicala s-a născut din contemplarea adierii vântului prin foile cărților:

După direcția vântului, foile se întorc într-o parte ori într-alta: în față, în dos, în dungă. S-a întors foaia ar însemna: s-a schimbat bătaia vântului, s-a schimbat situația.

O veritabilă schimbare de situație înfățișează Caragiale în nuvela Kir Ianulea, în care relua cu suprem rafinament stilistic vechea poveste a diavolului păcălit de femeie ce-i tentase cândva și pe Giovanni Brevio, Machiavelli și La Fontaine. „Țănoasă”, „înțepată”, „posacă și-ncruntată” la începutul căsniciei, Acrivița își modifică radical atitudinea față de soț: A mers așa cât a mers, până i-a dat în cap cocoanei să-ntoarcă foaia, să-l prăjească și pe altă parte: s-a prefăcut că-l teme, că e zulară.

Personal sunt de partea celor care cred că originea expresiei trebuie căutată în spectacolele din bălciurile și iarmaroacele de odinioară. Acolo se difuzau o puzderie de cărți populare (cronografe, gromovnice, trepetnice, ba chiar și calendare și almanahuri ilustrate) care făceau deliciul oamenilor simpli și al boiernașilor doritori de sfaturi și preziceri. Cu aceste cărți în mână, și întorcându-le cu dichis foile cu poze, strămoșii gazetarilor de azi făceau presă avant la lettre, adică horoscoape, prognoze meteorologice, inițiere religioasă, cronică a faptelor senzaționale, ba chiar și politică. La urma-urmei, nu erau singurii din Europa care procedau așa. Până și în civilizata Franță, lucrurile se mai petreceau aidoma chiar și în veacul al XIX-lea, o probă peremptorie fiind poema lui Francis Jammes – Copila citește almanahul, admirabil tradusă de Ion Pillat.

Obiceiuri românești din Republica Moldova

Tradiția nunții în satele din Raionul Rezina (II)

Maria CIOCANU

Rezumat

În articolul de față, ne propunem să continuăm prezentarea ceremonialului nunții dintr-un spațiu cu tradiții omogenizate la nivel de arie locală, analizând conținutul, succesiunea, semnificația și funcțiile obiceiurilor nupțiale în perspectiva elucidării tendințelor de bază ale evoluției acestui important eveniment din viața omului. Relevăm particularitățile locale ale obiceiului.

OBICEIURILE PRENUPTIALE

De obicei, flăcăul își alegea mireasa, dar nu întotdeauna dorința sa coincidea cu părerea părinților. Căsătoriile se făceau cu multă chibzuință, candidatura aleasă era discutată în cadrul familiei și al neamurilor, trebuiau aflate cât mai multe despre familia partenerului, pentru a fi acceptat sau respins, mai ales dacă potențenții erau din localități diferite. Părinții tindeau spre alianțe între familii de același rang, aceeași stare economică și morală. Cei bogați se luau după *jiță*, din neam bun, „ca să-i facă pe tineri gospodari deodată”¹. Erau interzise căsătoriile între rude – până la gradul 4, între familia nașilor și finilor, între cumnați. Vârsta de însurătoare era de la 20-22 de ani. Fetele se măritau la 18-20 de ani. Satul avea o atitudine filosofică privitor la vârsta căsătoriei: „băiatul se însura când îi venea mintea, iar fata când se întreba”².

În satele cercetate au fost cunoscute următoarele forme de încheiere a căsătoriei: *stărostirea*, *logodna* și *răspunsul*. La prima etapă de cerere în căsătorie, băiatul se înțelegea cu fata. Urma să fie anunțați părinții din ambele părți. Dacă opțiunile matrimoniale ale părinților corespundeau, atunci căsătoria era acceptată. Uneori, tensiunile inerente propunerii căsătoriei manifestate de părinți duceau la alte forme de încheiere a căsătoriei: răpirea fetei de către flăcău și fuga fetei la mire. De se întâmpla acest lucru, părinții fetei erau cointeresați să discute cu viitorii cuscari, făceau ei vizita la casa băiatului, unde se ajungea la o învoială benefică pentru tineri. Se considera o rușine să-și ia fata înapoi, „ca și cum ar fi fost făcută de răs”³. De cele mai multe ori, însă, atât băiatul, cât și fata, în virtutea tradiției că părinții trebuiau ascultați, se conformau deciziei, căutând sau așteptând alt partener de viață. În cazul unei candidaturi potrivite, aveau loc în aceeași vreme *stărostia* și *logodna*. Pentru

cererea oficială în căsătorie, mirele își alegea starostele din rândul neamurilor, fapt ce vorbește de importanța evenimentului și responsabilitatea rudelor angajate în acest rol față de formarea noii familii. Starostele avea funcția să ceară consimțământul de căsătorie de la părinții fetei. În prealabil, starostele ducea tratativele de rigoare cu părinții fetei, ca să se asigure că nu vor fi refuzați. În ziua stabilită, putea fi oricare zi, în afară de luni, mirele împreună cu starostele venea la părinții fetei. Unii informatori menționează că și fata invita staroste, care să pună cuvânt pentru ea. Ceremonialul avea loc în casa mare. Starostele rostea formula standard: *băiatul nostru-i de însurat, fata matale-i de măritat, cum am face să-i împreună*⁴, după care continua cu laude la adresa băiatului. Cei de casă, la rândul lor, prezentau performanțele fetei. Tinerii se logodeau, schimbând inelele, numite local *vereji*: „timpurile grele, verijile erau galbene din patroane ori din capiși”⁵. Pentru o mai mare siguranță, fata și băiatul își înmânau reciproc și alte obiecte de făgăduință, numite *zăloaje*, reprezentând o bășma, un ceas și bani. Actul de schimb al *zăloajelor* semnifica chezașia și promisiunea pentru căsătorie. Totuși, se întâmpla ca

unul din tineri să trimită zălogul celuilalt în semn de rupere a înțelegerii.

Tinerii logodiți își alegeau nașul de cununie, care în cadrul nunții juca un rol ceremonial preponderent în organizarea și desfășurarea evenimentului. După nuntă devenea al doilea părinte, un garant al stabilității familiei create, o autoritate pe plan moral, material și comportamental. Nunul era ales din partea mirelui, apoi a miresei și, în ultimul rând, din străini. Mirele și mireasa se duceau la *prinsul nunului* cu o pereche de colaci și un prosop. Ca să nu fie refuzați și pâinea să nu fie întoarsă înapoi, mai întâi părinții mirelui se adresau cu rugămintea să-i cunune pe tineri. În felul acesta, pâinii i se *purta cinstea*.

Răspunsul avea loc după logodnă, la casa mirelui, în prezența părinților din ambele părți, a tinerilor și a nunilor. În calitate de martori asistau câteva perechi din rândul rudelor apropiate. Negocierile între familiile pe cale de înrudire țineau de alegerea nunului, componența zestre pentru băiat și fată, cuantumul darurilor, stabilirea zilei de nuntă. Concomitent, părinții fetei aveau prilejul să ia cunoștință de gospodăria băiatului. În același scop, mireasa putea să vină în vizită la mire în perioada de la logodnă până la nuntă. Zestrea ocupa un loc important în cadrul tratativelor. Băiatului i se jurua pământ, vite, casa ori loc de casă.

Tot aici, în prezența tuturor, părinții se angajau să-ajute pe tineri la construirea casei. Fata primea ca zestre covoare, lăicere, *veretcă*, țol de *veretcuță*, țoluri diferite, traiste, căpătaie mari și mici (pe ele ședeau mirii în căruță, când drumul până la mire era mai lung), suduc, mai târziu *sofca*, mese și scaune. După posibilitate, părinții îi dăruiau pământ, o vițică și câteva oi. Se acorda o atenție deosebită darurilor, inclusiv legăturilor. Înțelegerile făcute erau întărite de martorii prezenți. În semn de legitimare a învoielilor, nunul tăia o pâine în două. Din acest moment, consimțământul la căsătorie se considera decisiv. Dacă unul din candidați încerca să *strice nunta*, atunci trebuia să plătească cheltuielile pentru organizarea ospățului de la *Răspuns*.

Pregătirile de nuntă se desfășurau în modul cel mai serios, imediat după *Răspuns*, conform angajamentelor luate de cele două familii. Nunta, fiind unul din momentele cele mai importante în viața omului, trebuia să corespundă tuturor rigorilor consfințite de comunitatea satească. Orice deviere de la normele cutumei instituite de comunitate genera dezaprobarea publică.

Alexei Mateevici, referindu-se la obiceiurile și rânduielele nunții la moldovenii basarabeni, consemna: „Țăranul a înțeles foarte bine însemnătatea nunții pentru om și a înconjurat-o cu obiceiuri și rânduiele frumoase, care au înțelesul lor adânc”⁶. Cele mai importante pregătiri aveau loc în paralel la casa mirelui, a miresei și a nașilor: angajarea muzicanților, asigurarea cu provizii alimentare și băutură, prepararea mâncărurilor, construirea și amenajarea corturilor ca spațiu de petrecere, procurarea sau confecționarea costumelor și a darurilor de nuntă. În același timp, protagoniștii acestui eveniment major – mirele, mireasa, părinții și nașii de cununie, aveau nevoie de mai multe persoane indicate să asigure o bună organizare și desfășurare a rânduielelor și obiceiurilor. Pentru bunul mers al nunții, personajele erau alese, în primul rând, din rândul neamurilor. Elocvent este faptul că cele trei familii aflate în prag de înrudire biologică și spirituală își alegeau atât actanții, cât și nuntașii, conform structurii de neam. Persoanelor implicate în secvențele ceremoniale li se încredințau cele mai importante obligațiuni, iar nuntașii mirelui și ai nunului se bucurau de o atenție deosebită față de cea acordată nuntașilor miresei.

¹ Informator MACRII Fiodor, n. 1927, s. Buciușca, înr. 2010.

² Informator CIOBANU Dumitru, n. 1940, s. Buciușca, înr. 2010.

³ Informator MOSCALU Vera, n. 1934, s. Saharna Veche, înr. 2010.

⁴ Informator BULAT Lucheria, n. 1921, s. Saharna, înr. 1989.

⁵ Informator CEBAN Vasilisa, n. 1936, s. Buciușca, înr. 2010.

⁶ MATEEVICI Alexei. – *Opere*. I. Chișinău. 1993. – P. 289.

Secretele pământului dobrogean

Descoperiri arheologice de excepție la Callatis

*Cercetător științific dr.Sorin Marcel COLESNIUC
Șeful Muzeului „Callatis” Mangalia*

În această perioadă se desfășoară lucrările de reabilitare a Aleii Teilor din Mangalia. Cu prilejul lucrărilor, au fost descoperite: numeroase fragmente ceramice, două capiteli ionic, două fragmente de puiă (vase din piatră cu pereții groși, folosite pentru mărunțit), diverse fragmente arhitectonice și o fântână antică.

Primul element arhitectonic, deosebit de important, pe care l-am descoperit în ziua de 28 octombrie 2015, este un capitel ionic, decorat cu volute (așanumitele coarne de berbec), frunze și ove (ornamente arhitecturale de forma unei jumătăți de ou). Capitelul, sculptat în calcar, descoperit în interiorul cetății Callatis, pe malul mării (latura de est a cetății Callatis), aparține ordinului ionic, este întreg și a apărut la aproximativ un metru adâncime.

Precizez că în Antichitatea greco-romană existau trei ordine (stiluri) arhitectonice: doric, ionic și corintic. Elementele ordinului ionic, cărui îi aparțin cele două capiteli, sunt: cornișă, friza, arhitrava, capitelul, coloana, baza de coloană și stylobatul (platforma). Capitelul face trecerea dintre fusul coloanei și arhitravă, rolul său fiind acela de a transmite încărcătura de la arhitravă către coloană.

În momentul în care am descoperit primul capitel, am menționat că, pentru mine, această descoperire este una dintre cele mai importante din ultimii 17

ani, de când particip la cercetările arheologice din zona Mangaliei. Era primul capitel întreg pe care îl descoperisem în cercetările mele din cetatea Callatis. Un astfel de artefact poate să apară și o dată la 20 de ani, sau chiar mai rar. În general, descoperim tot felul de elemente arhitectonice, dar aproape toate sunt în stare fragmentară.

În dimineața zilei de 2 noiembrie 2015, spre surprinderea tuturor participanților la lucrări, un monument arheologic de excepție a fost descoperit pe latura de est a vechii cetăți Callatis. Este vorba de o fântână antică, apărută la adâncimea de jumătate de metru de la nivelul de călcare. Fântâna era acoperită cu o dală mare din calcar, cu lungimea de 70 de centimetri, lățimea de 60 de centimetri și grosimea de 15 centimetri. După ce am îndepărtat această piatră, am observat o fântână de formă pentagonală, la suprafață, cu o adâncime de un metru și jumătate, alcătuită din zece asize (rânduri de piatră). Una dintre pietrele de la suprafață reprezintă o stelă funerară, care a fost refolosită la construcția fântânii.

Am săpat în interior, până la adâncimea de trei metri (de la nivelul actual al solului) și am constatat că diametrul s-a lărgit până la 140 de centimetri și a căpătat forma circulară. În funcție de modul de construire și materialul ceramic descoperit în fântână, împreună cu responsabilul științific al șantierului, dr. Mihai Ionescu, am datat fântâna în perioada romană.

Reamintesc etapele istorice ale existenței cetății Callatis: a fost întemeiată, conform izvoarelor istorice scrise, la sfârșitul secolului al VI-lea a.Chr. de coloniștii dorienii veniți din Heraclea Pontică. În secolul I a.Chr., cetatea a intrat sub stăpânirea Imperiului roman, apoi sub stăpânirea Imperiului bizantin, până la începutul secolului al VII p.Chr., când a fost definitiv distrusă de avari și slavi - popoare migratoare.

Discutând cu managerul de proiect, Sebastian Gherfi, am ajuns la concluzia că ar fi bine

ca fântâna să fie conservată in-situ, să fie protejată și acoperită cu sticlă sau plexiglas, pentru a putea fi văzută și admirată de locuitorii Mangaliei, specialiștii în istorie și arheologie, elevii, studenții și turiștii care vor vizita Mangalia în următoarele decenii. Fântâna poate deveni chiar un punct de atracție pentru turiști. Este un monument arheologic de excepție și merită să fie pus în valoare, în cadrul proiectului de reabilitare a falezei Mangaliei.

În ziua de 20 noiembrie 2015, după două milenii, un nou element arhitectonic, deosebit de important, a fost scos la suprafață. Am fost deosebit de surprins în momentul în care am descoperit un nou capitel ionic, la o distanță de 12 metri de locul unde a fost descoperit primul capitel, la adâncimea de 70 de centimetri, în timp ce se săpa un șanț cu o lățime de doar 30 de centimetri.

Șansele ca eu să descopăr și acest al doilea capitel erau minime, dar iată că norocul a fost de partea mea. Acest artefact este asemănător cu cel pe care l-am găsit în ziua de 28 octombrie, este realizat tot din calcar de bună calitate, are aceleași dimensiuni și este decorat cu volute, frunze și ove, identice cu cele sculptate pe primul capitel. Am certitudinea că ambele elemente arhitectonice făceau parte din arhitectura aceleiași clădiri antice. Lungimea capitelului este de 50 de centimetri, lățimea de 42 de centimetri, iar înălțimea de 18 centimetri.

Dimensiunile, tehnica de lucru și calcarul de bună calitate din care au fost confecționate ambele capiteli mă determină să concluzionez că meșterul (cioplitorul în piatră) a fost una și aceeași persoană. Artefactul l-am descoperit în timp ce supravegheam săparea unui șanț pentru introducerea rețelei de apă. Dacă primul capitel a apărut pe partea dinspre est a Aleii Teilor, chiar în zona unde începe panta spre Marea Neagră, al doilea capitel l-am descoperit pe latura de vest a aleii.

Subliniez faptul că ambele capiteli le-am descoperit în stratul de umplutură, și nu în complexe arheologice. Terenul a fost afectat de locuirea aproape neîntreruptă din ultimele două milenii. Pământul a fost bulversat mai ales în ultimul secol, ca dovadă fiind numeroasele șanțuri săpate pentru introducerea rețelelor de: apă, canalizare și curent electric. Am precizat că locuirea a fost aproape neîntreruptă, întrucât, începând cu secolul al VII-lea, după distrugerea cetății Callatis de către avari și slavi, izvoarele istorice și, mai ales, cele arheologice privind locuirea cetății lipsesc cu desăvârșire.

În secolul al XIII-lea, pe locul unde în Antichitate exista cetatea Callatis, pe o hartă din Pisa apare menționată, pentru prima dată, denumirea de Pangalia, iar în anul 1593 Paolo Giorgi din Ragusa consemnează,

pentru prima dată, denumirea de Mangalia.

Spuneam, în momentul în care am descoperit primul capitel, că este printre cele mai importante artefacte pe care eu le-am descoperit în ultimii 17 ani, de când lucrez la Muzeul de Arheologie „Callatis” Mangalia și că, un asemenea element arhitectonic întreg poate să apară o dată la 20 de ani, sau chiar mai rar. Faptul că l-am descoperit și pe al doilea este aproape de necrezut.

Ideal ar fi ca toată zona să fie cercetată și descoperirile antice să fie puse în valoare pentru a crește numărul turiștilor la Mangalia. Dar bani pentru cercetări nu au fost și nici nu sunt. Ministerul Culturii nu ne-a mai dat bani de foarte mulți ani, iar când ne alocă fonduri, acestea nu depășesc suma de 5000 de lei. Cu acești bani nu se pot face ample cercetări arheologice așa cum ar merita cetatea Callatis.

Din partea Consiliului Local nu am primit niciodată bani pentru cercetări arheologice în ultimile două decenii. Cu siguranță că mai există multe artefacte și monumente arheologice îngropate pe Aleea Teilor din Mangalia. Poate că, peste alte câteva decenii, când aleea va fi din nou reabilitată, se vor găsi bani pentru a fi cercetată întreaga suprafață. Acum ne bucurăm că reușim să scoatem la suprafață măcar o mică parte dintre comorile antice ale cetății Callatis. Toate aceste importante descoperiri le voi prezenta la sesiunile științifice, colocviile și simpozioanele la care voi participa în perioada următoare, după care le voi publica în reviste științifice de istorie și arheologie, precum și în reviste de cultură generală.

În ceea ce privește capitellurile, îmi permit, în final, să formulez o concluzie mai puțin științifică: probabil că, așa cum au fost cioplite în calcar, în același timp, în urmă cu aproape două milenii, de către același meșter, așa cum au făcut parte (cu siguranță, împreună) din aceeași clădire antică și așa cum au zăcut împreună, în pământ, la mică distanță între ele, timp de aproape două milenii, cele două capiteli ionice și-au dorit să rămână împreună și în următoarele decenii sau poate chiar secole, în expoziția muzeului callatian, dacă această expoziție va mai exista. Eu sunt convins că putem crea și o frumoasă legendă cu cele două capiteli, pentru a o povesti copiilor care vor vizita muzeul.

Lansare de carte de Ziua Dobrogei

Patricia CHIOARU

Cinstind Ziua Dobrogei, Centrul cultural județean „Teodor T. Burada” a lansat la Biblioteca Județeană „I.N. Roman” ediția anastatică a volumului „Dobrogea. O țară din povești”, autor Ion Simionescu.

Lucrarea, apărută sub egida Centrului Cultural Județean „Teodor T. Burada” a fost prezentată de conf. univ. dr. Aurelia Lăpușan și de directorul adjunct al instituției culturale, prof. Silvia Țigmeanu, cu participarea prof. univ. dr. Gheorghe Dumitrașcu.

„Suntem în fața unei lansări de carte care privește Dobrogea, este vorba de ediția anastatică a cărții biografiei Ion Simionescu, pe care Editura „Cartea Românească” din București a publicat-o în anul 1928,

cu ocazia semicentenarului Dobrogei. Importanța prezentării unor astfel de cărți – ediții anastatice – este foarte mare, deoarece generațiile contemporane au ocazia să se familiarizeze și să cunoască patrimoniul cultural dobrogean în forma lui inițială. Ediția anastatică înseamnă reproducerea identică prin procedee specifice a ediției prime în care a apărut un volum”, a spus în deschiderea evenimentului directorul Bibliotecii Județene, Corina Apostoleanu.

Aurelia Lăpușan, cea care s-a ocupat de îngrijirea ediției și de postfață, a mărturisit că avea cartea în biblioteca personală și a propus că o astfel de valoare culturală dobrogeană ar trebui publicată. „Este o lucrare superbă, care trebuia să fie cunoscută și să circule și astăzi. Astfel, cu ajutorul editurii NEXT Book, pe o hârtie care reproduce destul de bine vechimea și calitatea originalului, s-a făcut această carte. Socotesc că este o lectură interesantă pentru oricine, pentru că Ion Simionescu a fost un mare om de știință român, o viață dăruită cunoașterii și promovării valorilor românești. Cartea este cu adevărat deosebită, are și niște desene extrem de interesante. Ea va poposi în bibliotecile Dobrogei și cititorii vor beneficia de o lectură agreabilă, interesantă și utilă.”

În partea a doua a evenimentului, pentru a aduce un omagiu prof.univ.dr. Gheorghe Dumitrașcu, colaborator al revistei Datina, i-a fost decernată de către prof. Silvia Țigmeanu placheta „Teodor Burada” și o diplomă de excelență pentru toată activitatea dedicată culturii dobrogene.

Aniversarea Dobrogei în Finlanda

O manifestare culturală de excepție

DAN COJOCARU

„Ar însemna să nu-i cunoști pe români, nedându-ți seama că, dacă ei sunt întotdeauna gata să-și aducă contribuția la comunitatea internațională, oricâte sacrificii ar comporta acest lucru, ei consideră astăzi egalitatea în drepturi și demnitatea o dogmă.”

N. Titulescu – “Le Temps”, 29 iulie 1936

Am început acest articol cu citatul din 1936 pentru simplul motiv că asta mi-au transmis din punct de vedere emoțional românii stabiliți în Finlanda, oameni harnici plecați cu mulți ani în urmă dintr-o țară în care nu se puteau exprima ca oameni liberi.

Am întâlnit la Helsinki o Românie reprezentată de... dobrogeni, majoritatea românilor care au participat la aniversarea prilejuită de sărbătorirea Zilei Dobrogei; deși proveniți din mai toate colțurile țării aveau domiciliul în Dobrogea.

Am pornit la drum în această colaborare dintre Centrul Cultural Județean „Teodor T. Burada” și Asociația Culturală Română Helsinki fiind sprijinit de adevărați iubitori de Dobrogea!

În prezentările mele, am folosit informații obținute din cercetările făcute de doamna Aurelia Lăpușan și domnul Ștefan Lăpușan, am distribuit revista Datina, comentând multe dintre articolele apărute, am pornit pe drumul unei colaborări viitoare, colaborare din care pot profita atât românii noștri din țară, cât și cei din străinătate.

Ambele evenimente desfășurate în prima zi la Espoo și a doua zi la Helsinki au avut o încărcătură pozitivă participanții descoperind prin prezentările noastre o altfel de Dobrogea, o regiune frumoasă, încărcată de mărturii istorice importante, dar și un teritoriu cu o frumusețe aparte în care găsești toate formele de relief, chiar dacă munții noștri au mai îmbătrânit.

Europa începe cu noi! Se poate afirma acest lucru având în vedere faptul că și din punct de vedere istoric, nu numai geografic, Europa pornește de aici, de la malul Pontului Euxin.

Cel mai bătrân și totodată cel mai tânăr teritoriu din Europa, Dobrogea, a fost sărbătorită anul acesta în Finlanda de românii de acolo, dar și de finlandezii care au descoperit povești noi, frumoase, despre un teritoriu necunoscut de ei, dar care poate reprezenta o destinație turistică

importantă.

Am pornit la drum dornic să arăt Dobrogea așa cum am redescoperit-o eu după discuția avută cu un profesor aromân care spunea: „Ca să poți vedea frumusețea Dobrogei, trebuie să te îndepărtezi de șoseaua principală!”.

Trebuie să intri în casele oamenilor, câți au mai rămas, și să le ascuți poveștile.

Ținutul acesta prezentat de cele mai multe ori ca fiind un teritoriu arid, neprietenos, te învață, în primul rând, să ai răbdare! Dacă ai răbdare și ajungi să îl cunoști, este un teritoriu de care nu ai cum să nu te îndrăgostești.

„Țara vânturilor”, așa cum a fost prezentată Dobrogea, are multe de arătat. Nu am să fac acum o

lecție de istorie sau de geografie, am să spun doar că sunt mândru că sunt dobrogean și am să arăt de fiecare dată când voi avea prilejul și motivele mândriei mele.

Dar acum am să vă povestesc doar programul prezentat de noi la Helsinki.

Ne-am așezat cu toții la masă, în încercarea de a descoperi pentru finlandezi gustul bucătăriei dobrogene, cea mai diversificată din România.

A fost un meniu gândit special, din care nu au lipsit borșul de pește, tochitura dobrogeană, ciorba de cocoș cu tăieței de casă, pilaful turcesc, iar ca desert, cataiful și mândria noastră, atât de râvnită plăcintă dobrogeană.

În timp ce oaspeții se bucurau de aromele aduse cu noi, au avut ocazia să urmărească imagini din filmul „Independența României”, primul film românesc realizat la 1912; am ascultat arii din opere, concert de pian și de vioară și muzică populară, evident din Dobrogea.

Am aflat povești interesante aici, de exemplu cum au ajuns sarmalele noastre pe farfuriile finlandezilor.

În timpul Războiului de Independență, cunoscut de ei drept Războiul Ruso-Turc, o parte a armatei suedeze participantă alături de armata rusă în război, și din care făceau parte și finlandezi, a poposit în Moldova. Aici s-au îndrăgostit de sarmalele noastre, pe care le-au dus cu ei acasă. Datorită faptului că bucătăria lor este una mai dulce decât a noastră, finlandezii mănâncă sarmalele în foi de varză dulce, cu o compoziție care are mai mult orez și cu adaos de...gem! Noi cu smântână, ei cu gemul.

Finlandezii au descoperit destul de târziu mirodeniile, și asta se simte în bucătăria lor, dar faptul că au lăsat farfuriile curate nu poate decât să ne bucure și să ne determine să credem că bucatele noastre tradiționale pot reprezenta un atu în atragerea turiștilor străini la noi acasă.

Trebuie să mulțumesc maestrului bucătar Dan Aurelia Dragoman, care a muncit în aceste două zile, fiind nevoit de multe ori să aducă inovații în rețetele tradiționale folosind ingrediente și materie primă locală.

Noi am venit de acasă cu brânză maturată de oaie, foi de plăcintă și miere de albine, sută la sută naturală!

Povestea noastră în Finlanda va continua. Deja oamenii întreabă când vom reveni.

Centrul Cultural Județean „Teodor T. Burada” va continua colaborarea și prin cursuri oferite copiilor români din Finlanda, tabere de creație și alte manifestări culturale.

În prezent, suntem în discuții pentru organizarea unor evenimente legate de Ziua Culturii Române și nașterea marelui nostru poet, Mihai Eminescu.

Pe final, nu îmi rămâne decât să transmit un gând bun tuturor celor care au contribuit la realizarea acestui eveniment, doamnei Luminița Copădineanu și familiei sale, tuturor invitaților români și finlandezi.

La mulți ani dobrogeni, oriunde vă aflați!

Alumni

Ioana Maier și ale sale „Ecografii arhitectural navale”

Mirela STÎNGĂ

Între arta care dă frâu liber imaginației și formulele abstracte, tehnice, care pun lucrurile în ordine și le fixează în tipare, există doar aparent o graniță. Faimosul argentinian Ernesto Sabato a renunțat la o promițătoare carieră de fizician pentru a se dedica scrisului, domeniu în care a excelat, și picturii. Micșorând distanțele, e de notorietate exemplul matematicianului Dan Barbilian, care s-a exprimat ca nimeni altul în „limba poezică”, dând literaturii române un nume de top: Ion Barbu. Exemple mai sunt. Cert este că aceste domenii aparent total diferite se completează și se „inspiră” reciproc.

A demonstrat că artele și formulele abstracte pot „comunica”, instaurând un dialog coerent și sensibil, și Ioana Maier, atunci când a creat o serie de lucrări de pictură și grafică pe care le-a grupat în expoziția „Ecografii arhitectural navale”, prima sa „personală”. Încurajată de profesoara sa de la Centrul Cultural

Județean Constanța „Teodor T. Burada”, Gabriela Gheorghe, cea care o îndeamnă să-și testeze și depășească limitele, repetându-i adesea „Tu ai talent, Ioana”, a realizat prima sa... expoziție personală. Și-a văzut îndeplinit visul oricărui artist care își încearcă mult mâna și penelul în expoziții colective până ajunge în acel moment de grație, care presupune acumulări și

recunoaștere din partea breslei și a publicului. Expoziția mai are un autor... ideatic, un fel de „muză”, în variantă masculină, pe soțul său, prof. univ. dr. Viorel Maier, ale cărui lucrări științifice, de notorietate în domeniul naval, au inspirat-o, încă de vremea când îl ajuta la dactilogărierea manuscriselor cu desene tehnico-aplicative. Tot el, soțul, este cel care a încurajat-o pe Ioana Maier să-și urmeze chemarea artistică, să-și îndeplinească visul din adolescență: acela de a picta. Așa se face că, încă înainte de a se pensiona, Ioana Maier a urmat cursurile de pictură la Centrul Cultural

Ioana și Viorel Maier în arhitectura dragostei

Județean Constanța „Teodor T. Burada”, la clasa profesorilor Gabriela Gheorghe și Constantin Gheorghe. A urmat și un masterat în arte vizuale - „Educația vizuală prin studiul peisajului și al figurii”, la Universitatea „Ovidius”, devenind în acest fel membru stagiar al Uniunii Artiștilor Plastici din România, filiala Constanța I.

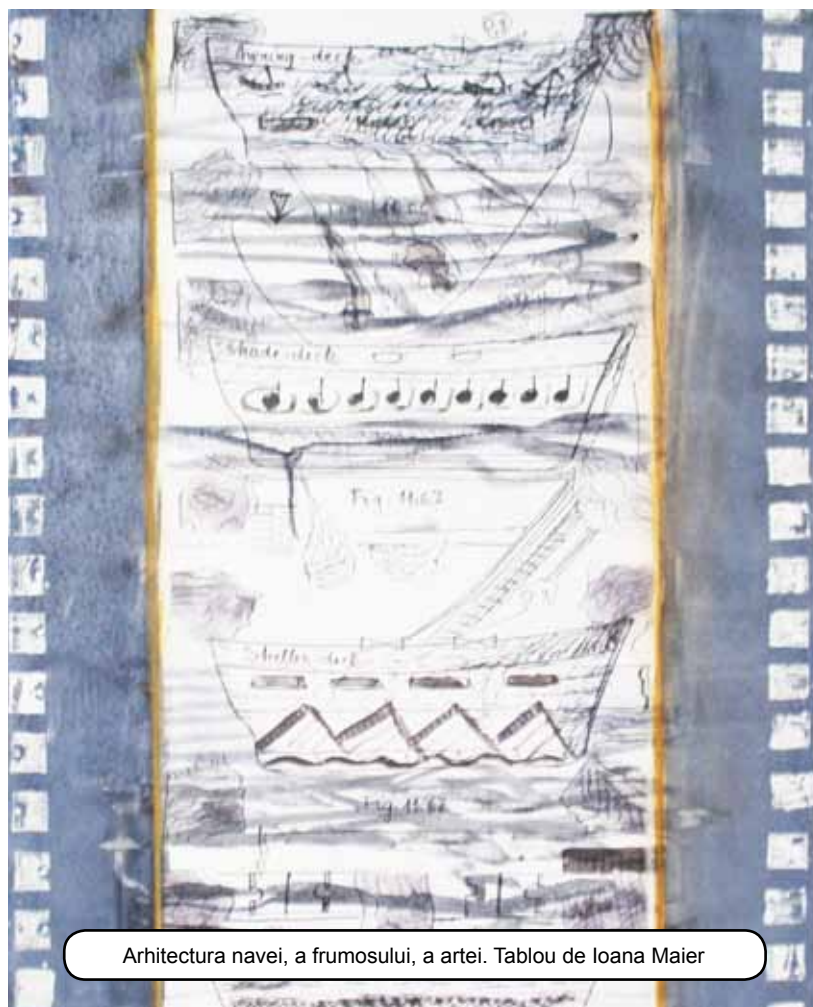
Deși Ioana Maier s-a născut la malul Mării Negre, la Mangalia, unde a crescut și și-a trăit adolescența, prima sa expoziție personală iese din categoria „marinelor”. Marea lipsește cu desăvârșire, fiind sugerată doar de obiectul menit să intre în contact cu apa. Accentul este pus pe detalii, Ioana Maier face o „ecografie” a arhitecturii navale, transferând elemente din domeniul tehnic în cel artistic. Sunt supuse investigației plastice elemente constitutive ale navei precum: osatura și învelișurile navei, elicea propulsoare sau cârma.

Deschisă inițial la galeriile de artă ale Fondului Plastic - Constanța, în perioada 5-10 octombrie, expoziția a fost itinerată și în orașul natal al autoarei, la Mangalia, la Cercul Militar din localitate. Aici a fost supusă admirației callatienilor, timp de o lună. În acest spațiu generator de nostalgii, vernisajul a avut loc într-o zi specială, de Ziua Internațională a Mării Negre, celebrată pe 31 octombrie, tradiție instaurată în anul 1996. Și la Constanța, și la Mangalia, sălile de expoziții s-au dovedit a fi neîncăpătoare pentru cei care au venit să vadă lucrările Ioanei Maier.

„Din copilărie am fost atrasă de pictură și chiar în ultimele clase de liceu mi-am conturat intenția de a urma o formă de învățământ artistic”, spunea cândva Ioana Maier. „Existența în zona de sud a României a unei singure instituții suferitoare de profil și numărul extrem de redus de locuri m-a determinat să renunț la această idee. Pe parcursul anilor care au urmat paleta culorilor oferite de natură, cel mai mare pictor nu mi-a diminuat plăcerea de a schița uneori diverse peisaje.

În 2004 m-am înscris la cursurile de pictură ale Școlii populare de artă. Colegii, și mai ales profesoara, Gabriela Gheorghe, care s-a ocupat cu multă atenție de pregătirea mea, mi-au oferit multe momente de satisfacție care au culminat cu participarea la Concursul internațional de pictură și grafică, „Vespasian Lungu” din Brăila, ediția a XI-a, mai 2007, unde am obținut Marele premiu la pictură.

Mai târziu am menținut legătura cu școala și cu profesoara Gabriela Gheorghe, care mi-au oferit

Arhitectura navei, a frumosului, a artei. Tabloul de Ioana Maier

perspectiva unei perfecționări dinamice, lucrative. Astfel, am participat la două tabere de creație organizate pe plan județean și național, unde m-am remarcat din nou prin alte diplome.

Consider că secretul valorilor estetice materializate în lucrările pe care le-am realizat este marcat de spontaneitatea imagistică și apropierea tonurilor culorilor de spectrul oferit de cadrul natural deosebit al locurilor în care trăiesc și-mi desfășor activitatea.

Evident, în cadrul creației mele predomină imaginile din natură și repetiția floristică a acestora cu toată splendoarea, gingășia și frumusețea pe care mi le dezvăluie.

Recompensele morale ce mi-au fost oferite reprezintă pentru mine o latură a împlinirii estetice interioare, alăturându-se celorlalte împliniri socio-profesionale și familiale.”

Peștera Sfântului Andrei

25 de ani de viață monahală

Laura CALOEAN

„Colo, pe grindei, / Crâng de alunei, / Val de arțărei, / Sfânta mănăstire, / Loc de tănuire, / Și tămăduire”. Așa începe unul dintre cele mai frumoase și vechi colinde ale noastre, ale dobrogenilor. Este vorba despre colindul Sfântului Andrei, urmaș lui Hristos venit în părțile Scythiei Minor să propovăduiască Evanghelia dreptății.

În pădurea de la Ioan Corvin se păstrează și astăzi peștera folosită de primul ucenic al Mântuitorului drept prim altar de rugăciune de pe teritoriul actual al țării. La doi pași de mănăstire este izvorul în care sfântul îi boteza pe bunii și străbunii noștri care credeau în Dumnezeu și voiau să-L urmeze.

În codrii Megiletului (vechea denumire a pădurii din apropierea localității Ion Corvin), după cercetări îndelungate, în anul 1919, primarul Cuzgunului (azi localitatea Ion Corvin), C. Ionișor a descoperit peștera sfântului¹. Tot acolo, la propunerea lui Const. Sarry, director al ziarului „Dobrogea Jună”, a fost amenajată cișmeaua „Mihai Eminescu”, în amintirea poetului Național. Autoritățile locale au decis ca, în fiecare an, la data de 15 august, elevii gimnaziului „Traian” din Adamclisi să organizeze aici evenimente religioase și culturale. „Inaugurarea s-a făcut pe 15 august 1919 cu mai toată populația satelor vecine.”² Pe data de 3 septembrie 1922 a fost dezvelit monumentul amenajat

la izvorul lui Eminescu și cununia a nu mai puțin de 70 de familii și botezul a 10 copii. Doar Constantin Sarry a fost naș de... 24 de ori³.

Sfințirea peșterii a avut loc mai târziu. În anul 1944, după ce teologul și avocatul Ion Dinu, împreună cu preotul din Adamclisi, Constantin Lembrău, au amenajat peștera (ridicând o turlă, iar la intrare o fațadă din zid de piatră tencuită în exterior), în prezența prefectului col. Ignătescu și a câtorva sute de localnici, episcopul Chesarie Păunescu al Constanței avea să consacre rugăciunii acest spațiu nefăcut de mână omenească. Evenimentul s-a desfășurat pe data de 23 iulie 1944, fiind relatat, *in extenso* de ziarul „Dobrogea Jună”⁴: „Sfințirea s’a făcut, cu solemnitatea obișnuită marilor înfăptuiri obștești, de către P.S. Episcop Chesarie, înconjurat de 15 preoți în prezența d-lui prefect al județului, Colonel Alexandru Ignătescu, a domnului pretor, Petre Petrescu, înconjurat de însuflețitul său consiliu de colaborare, a ctitorilor și marilor miluitori și făcători de bine, a caravanei „Dobrogei June”, de sub conducerea neîntrecutului animator și neobosit apostol, d. Const. N. Sarry, a tuturor fruntașilor vieții culturale, culturale, economice etc. din regiune și a unui bloc de săteni și sătence, care – a depășit – în ori

¹ *** Fântâna M. Eminescu și Peștera «Sf. Andrei» în „Anuar 1922-1923” (Comitetul Școlar al Gimnaziului „Traian”), Constanța pp. 35-37.

² *Ibidem*, p. 36.

³ *** Grandioasa festivitate de la Cuzgun în „Anuar 1921-1922” (Comitetul Școlar al Gimnaziului „Traian”), Constanța p. 32.

⁴ *** *Informațiuni*, în „Dobrogea Jună” (Constanța) an XL (1944), nr. 28, 10 august, p. 4; Const. Sarry, *Religie – poezie - știință* în „Dobrogea Jună” (Constanța) an XL (1944), nr. 29, 20 august, pp. 1, 4.

ce caz numărul de 12.000 (douăsprezece mii).”⁵

În perioada comunistă, mănăstirea a fost închisă. După reînființarea Arhiepiscopiei Tomisului, în 12 februarie 1990, doi viețuitori ai mănăstirii Sihăstria, ieromonahul Victor Ghindăoanu și monahul Nicodim Dincă, și-au unit eforturile pentru a reda viață acestei vetre monahale românești, începând construirea unui corp de chilii și a trapezei. În 1993, în urma demersurilor făcute de Arhiepiscopia Tomisului, schitul a fost ridicat la rang de mănăstire. Paraclisul mănăstirii, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului”, a fost început în martie 1994 și finalizat în septembrie 1995, când, pe data de 28 Răpciune, să fie sfințit.

Biserica mare „Sfântul Apostol Andrei” a fost construită între anii

1995-2000, pictura a fost executată între anii 2003-2006, iar slujba de sfințire mare a avut loc pe data de 30 noiembrie 2007. Din anul 2003, mănăstirea dobrogeană adăpostește părticele din sfintele moaște ale Sfântului Apostol Andrei, dăruite de Mitropolia Kefaloniei din Grecia.

Din 25 noiembrie 2009, peșterile Sfântului Apostol Andrei și Izvorul lui Mihai Eminescu au fost clasate de Ministerul Culturii și Cultelor (MCC) în Lista Monumentelor Istorice, la categoria ansamblu memorial, grupele „A” și, respectiv, „B”, de importanță națională și regională.

Și în acest an, 25-lea de viață monahală, la Peștera Sfântul Andrei au venit mii de creștini să caute alinare sufletească și să se închine în „Betleemul neamului românesc”.

⁵ *** Întru realizarea mănăstirii „Sfântul Andrei” în „Dobrogea Jună” (Constanța) an XL (1944), nr. 30, 30 august, pp. 3-4.

Sinaxar decembrie

Sărbători religioase. Tradiții populare

6 DECEMBRIE SFÂNTUL IERARH NICOLAE

Fermitate și blândețe. Acestea sunt cele două coordonate care au stat la baza vieții Sf. Ierarh Nicolae. Era aspru cu bârfitorii, cu mincinoșii și hoții, dar bun, blând, ocrotitor al tuturor celor ce îi cereau ajutorul, convinși că-l vor primi.

Sf. Nicolae s-a născut la sfârșitul secolului al III-lea, în cetatea Patara, într-o familie de oameni creștini. Copilul Nicolae și-a dat seama încă de la vârste fragede de vocația sa și, în zilele de miercuri și vineri, postea desăvârșit până la apusul soarelui. Crescând, începuse să postească zile în șir și să petreacă tot mai mult timp în rugăciune. După moartea părinților, tânărul Nicolae

și-a împărțit averea săracilor și s-a retras în pustiu. La scurt timp, este ales mitropolit al Mirei Lichiei. În această calitate, a participat la primul Sinod ecumenic, din anul 325, organizat de împăratul Constantin cel Mare la Niceea. Ca ierarh, a condus precum un sfânt Mira Lichiei, încât mulți se mirau de bunăstarea materială și morală a provinciei. Pe 6 decembrie 342 s-a mutat la cele veșnice, iar moaștele i-au fost depuse în biserica în care a slujit vreme îndelungată. Pe 9 mai 1087, trupul sfânt a fost dus la o biserică din Bari, iar din secolul al XIX-lea, mâna dreaptă a sfântului se află la biserica „Sf. Gheorghe Nou” din București.

Prin darul facerii de minuni, Sfântul a devenit patron al marinarilor și copiilor, salvatorul celor întemnițați și al nedreptățiților, protectorul fecioarelor și al călugărilor.

6 DECEMBRIE MOȘ NICOLAE

Obiceiul de a pune daruri în ghetuțele copiilor își are originea într-o minune făcută de Sf. Nicolae, pe când era ierarh. Atunci, în Mira Lichiei, trăia un bărbat văduv care-și creștea cu greu cele trei fete. Locuiau într-o căsuță sărăcăcioasă, mâncau când aveau ceva de-ale gurii. La un moment dat, tatăl, disperat de sărăcia lucie care „domnea” în bordeiul său, luase o hotărâre teribilă: să accepte ca fata cea mare să ia drumul desfrâului. Nicolae aflate situația și, neștiut de nimeni, în trei nopți s-a furișat și a aruncat de fiecare dată pe fereastră câte o punguță cu galbeni. Astfel, tatăl și-a măritat fetele fără ca onoarea lor să aibă de suferit.

Nu puțini sunt părinții care mărturisesc că, rugându-se Sfântului Nicolae, acesta i-a ajutat pe copii să treacă cu bine peste examene dificile.

Fără a avea legătură cu Sf. Nicolae, divinitatea populară din panteon apare reprezentat în șaua unui cal alb (aluzie la prima zăpadă de la începutul iernii) păzind Soarele, care încearcă să se refugieze spre tărâmurile de miazănoapte. De ziua lui Moș Nicolae se fac farmece și pronosticuri meteorologice, se pun crenguțe la înmugurit în apă, se încheie ciclul de sărbători și de practici magice dedicate strigoilor și lupilor.

O credință spune că Moș Nicolae ar fi iscodă a dracului, pe când alta îl consideră ca trimis de Dumnezeu să-l spioneze pe diavol. Se zice că, la miezul nopții de Crăciun, când se deschid cerurile, Sf. Nicolae poate fi văzut de-a dreapta lui Dumnezeu.

12 DECEMBRIE SFÂNTUL SPIRIDON

Sfântul ierarh Spiridon, al cărui nume îl poartă astăzi unii creștini, a trăit în secolul al IV-lea al erei creștine. Nu i-a fost dat să se nască în palate, ci într-o locuință modestă de pe insula Cipru. Pe când era tânăr, sfântul păstora oile pe islaz. S-a căsătorit și, ca rod al dragostei lor, s-a născut Irina, fiica trăindu-și viața în feciorie.

La un moment dat, într-o noapte, hoții au încercat să dea iama în oi, însă orbirea i-a împiedicat pe răufăcători să-și pună planul în aplicare. Dimineața, Spiridon nu numai că s-a rugat pentru ei, le-a redat vederea, dar le-a dăruit hoților câte un berbecuț, rugându-i să părăsească relele apucături.

Viața sfântului Spiridon s-a schimbat după moartea soției. A fost ales episcop al cetății Trimitundei. Ca ierarh, a participat la primul Sinod ecumenic de la Niceea, alături de alți 317 părinți episcopi care au mărturisit că Hristos, pe cât este de Dumnezeu, este și Om. Atunci, sfântul a explicat dogma Sfintei Treimi - unitate în diversitate - plecând de la o cărămidă.

Ca sfânt înzestrat cu darul facerii de minuni, Spiridon a pogorât ploaie din cer în vreme de secetă, a oprit neconținerea ploilor, a potolit foametea, a prefăcut un șarpe în aur și, după ce i-a oferit unui sărac banii de care acela avea nevoie, aurul rămas l-a transformat din nou în șarpe, a oprit inundațiile. Se spune că sfântului i se arătau îngerii care, adesea, îi ajutau la săvârșirea Sfintei Liturghii.

Și așa, păstorind cetatea, Dumnezeu l-a chemat în țara dreptilor. Sfintele sale moaște se află într-o biserică din insula Corfu.

POSTSCRIPTUM LA O SĂRBĂTOARE

Cuvânt adresat Domnului Vasile Moldoveanu, tenorul constănțean reîntors Acasă

Alexandra Monica POPA
clasa a XI-a Liceul Traian

A fost odată...A fost o toamnă, când prin nisipul răvășit de valuri, de frunze și de vânt s-a dat zvon că pe lume vine o mare voce. Era toamna anului 1935, mai precis 6 octombrie. Așa au vrut zânele, să fie băiat și să devină o mare voce a lumii. Venea într-un oraș în care muzica Mării Negre se armoniza cu muzica Crivățului și cu muzica celui mai vechi oraș românesc, Tomis, adică Constanța. A fost numit Vasile, care se traduce în greacă: regal, rege, conducător.

Numele ne amintește că fiecare om poartă ceva nobil în el: și anume sufletul, care este mai de preț decât orice comoară. Și înainte de a îndruma și conduce pe alții, omul trebuie să fie în stare să se conducă pe el însuși, să-și păstreze sufletul, „comoara comorilor”. Cel ce nu-și pierde sufletul și credința în viață, acela este mai bogat decât orice rege, căci astfel îl va câștiga pe Dumnezeu și viața veșnică. — „Ce-i va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă, dar sufletul său și-l va pierde?” Biblia, Evanghelia după Matei cap. 16, 26. Acest fiu al lui Moldoveanu, nume românesc, avea să treacă multe probe până să-și găsească gloria.

Mai întâi a fost condus de mama sa spre grădiniță, spre școala primară și .....nu orice școală primară, ci renumita Școală Primară de Băieți Nr. 7 de pe strada Călărași, deoarece locuia foarte aproape de această școală (actuala strada I.D. Chirescu). Și în acest caz, dovezile sunt discrete, asemenea întregii vieți, dar elocvente. A fost găsit, în arhiva școlii, certificatul de absolvire a clasei a IV-a, din anul școlar 1945-1946, care-l clasifica pe eroul nostru pe locul al II-lea, din cei 27 de elevi, cu media 9,18.

Apoi a început să-și conducă pașii singur spre liceu, renumitul „MIRCEA” și .....când a venit timpul, spre Conservator, pe care-l termină la vârsta de 31 de ani, cântând numai șapte stagiuni (număr biblic), la Opera

Română din București, pentru că avea un talent pe care trebuia să-l înmulțească spre bucuria oamenilor, a lui și a familiei lui! Povestea spune că pe aceste țărâmurile nu a avut timp să-și demonstreze talentul deoarece la

vârsta de 36 de ani este invitat în Germania, care-l primește cu brațele deschise și-l adoptă, cucerindu-i pe melomani cu vocea sa, cu statura sa, cu talentul său. Dar nu avea să rămână mult timp nici prin această

zonă, pentru că este descoperit de o muză a muzicii, Nelly Walter, vicepreședinte al firmei de impresariat Columbia Artist Management, care devine și managerul artistului și care-l propune la Metropolitan Opera din New York. Revine în Europa pe cele mai renumite scene europene (Paris, Monaco, Nisa, Roma, Lisabona, Parma, Stuttgart, Hamburg).

Astăzi, avem ocazia, rara ocazie, să-l avem pe Maestrul VASILE MOLDOVEANU la școala noastră. Suntem aici, acum, mai multe generații ale acestei instituții de învățământ, vibrând cu povestea lui și emoționându-ne de personalitatea lui. Suntem aici, acum și pentru că avem ceva de învățat de la acest Om, lertarea. Deși condamnat la moarte, iar mai târziu la cinci ani de închisoare, pentru simplul fapt că nu a vrut să se mai întoarcă în România, după ce și-a terminat turneul din Germania, deși nu a putut să participe la înmormântarea părinților, pentru că ar fi putut fi arestat, acest om vine în România cu bucuria celui ce se întoarcere la patria – mamă, își iubește țara de baștină, ba mai mult își iubește și-și susține concetățenii ce studiază în Monte Carlo. Vă multumim, Domnule Vasile Moldoveanu, pentru lecția de viață predată!

Pentru noi sunteți „un rege al muzicii clasice” pentru că nu v-ați pierdut sufletul / spiritul românesc (legătura sufletească cu țara) și credința că într-o zi veți reveni pe țărâmurile natale.

La Tărtăria transilvană, prima scriere din lume

Aurelia LĂPUȘAN

Poemul lui Ghilgameș, cea dintâi epopee a lumii, mai veche decât Iliada și Odiseea, mai veche și decât Biblia, cântă vitejiile și suferințele, faptele eroicului rege al Urukului. Acesta a existat, realmente, ca și cetatea Urukului, zidurile ei fiind dezgropate de sub cele ale orașului Warka de astăzi. Textul face însă referire la o patrie ancestrală a eroului a cărei descriere amintește de spațiul carpato-dunărean. Ghilgameș, ca mai târziu Alexandru Macedon, au căutat în țara sciților nemurierea. Și pentru ea au traversat capricioasa Mare Neagră, plină de atâtea pericole.

„Ghilgameș, nimeni nu s-a încumetat vreodată să treacă marea, /și nimeni, din cele mai îndepărtate timpuri, n-a străbătut-o, /Doar Șamaș cel Viteaz a trecut-o; în afară de Șamaș nimeni; /atât de anevoiasă e trecerea, atât de obositoare calea, /și apoi sunt apele morții, care îi stăvilesc intrarea”.¹

Astăzi, se poate trasa cu destulă exactitate harta migrației populațiilor dinspre stepa nordică a Mării Negre spre zona carpato-dunăreană, venind în cel puțin trei valuri, între anii 4400-2800 î.Hr., spre a trece treptat în Anatolia și Mesopotamia.

Tărtăria este o comună transilvană care a intrat în cultura lumii în 1961, când enigmele pe care le ascundea colina Turdaș au început să fie descifrate. Într-o groapă rituală s-au descoperit alături de câteva oase omenești sfărâmate, provenind probabil de la un sacrificiu ritual, 26 idoli de lut, doi idoli cicladici de alabastru, o brățară din scoici marine spondylus, și - foarte important - trei tăblițe mici cu mai multe semne pictografice. Carbonul radioactiv C14 a dat cea mai mare valoare descoperirii – o datare cu aproape 7000 ani în urmă, iar semnele pictografice - dovezi de scriere primitivă. Specialiști de autoritate din Europa găsesc asemănări izbitoare între cele trei tablete de lut și tabletele de la Uruk, străvechiul

oraș sumerian, aflat pe teritoriul Irakului de astăzi. Cele mai vechi semne de scriere din istoria omenirii cunoscute până atunci stabileau ca dată de început anii 3400 și 3100 î.Hr.² Iată că scrierea, ca mod de comunicare umană, a apărut mai întâi pe pământul nostru cu 7000 de ani în urmă, fiind răspândită de aici prin purtătorii culturii Vinca Turdaș în Asia Mică și Mesopotamia. Textul

a fost descifrat de specialiști: „De către cele patru conducătoare, pentru chipul zeului Șaue, cel mai în vârstă, în virtutea adâncei înțelepciuni, a fost ars unul.”

Plăcuțele de la Tărtăria mai confirmă și faptul că sumerienii lui Ghilgameș au pornit din Transilvania de astăzi, au traversat Dunărea ajungând pe drum de ape în Asia Mică două mii de ani mai târziu, unde au întemeiat o strălucită civilizație. Iar dacă această cultură s-a pierdut pentru sumerienii, ea a dăinuit la tracii dunăreni.

Mai mult, prima scriere din lume, iată, nu a apărut în Orientul Apropiat, ci în Europa.³

¹ Epopee lui Ghilgameș, București, Editura pentru literatură universală, 1966, p.132

² Docsănescu, N. Istoria începe la Sumer? În Almanahul turidstic, 1968, p.20-21

³ Brătescu, Gheorghe, Istoria lumii de Apoi, București, Editura Semn E, 2002, p.82

Povești adevărate

Bunicul meu, eroul meu

Irina VEREȘ

Bunicul meu, Alexandru Rădeanu, a fost un adevărat erou. S-a născut la data de 14 aprilie 1920 în satul Frumușelu din județul Bacău. Aflându-se sub semnul zodiacal al berbecului, acesta a dobândit o serie de trăsături specifice zodiei precum dinamismul, ambiția, cinstea, simțul umorului bine dezvoltat și încăpățânarea. Acestea li se adaugă și curajul, calitatea ce-l definea în totalitate.

Născut într-o familie cu patru copii și crescut de o mamă văduvă, a învățat de mic ce înseamnă munca și ce este valoarea banului. De aceea, a devenit un om econom și chibzuit, dar care ajuta pe toată lumea la nevoie.

A fost un bărbat de statură medie, cu părul cărunt, cu fața îmbătrânită de trecerea timpului și cu ochii albaștri. Greutatea cu care se deplasa din cauza problemelor la piciorul stâng purtau amprenta muncii grele pe care a depus-o în prizonierat. Palmele sale aspre purtau și ele poveștile tuturor obiectelor pe care le-a realizat în meseria de tâmplar.

Bunicul îmi povestea mereu cu mândrie și totodată cu nostalgie și lacrimi în ochi despre faptul că el a luptat în cel de-al doilea Război Mondial. Îmi lăsa mereu impresia că re trăiește acele clipe în timp ce-și spune povestea. Totul începe în anul 1942 când, la numai un an de la căsătorie, s-a înrolat în armată, la Regimentul 24 infanterie Tecuci. După perioada de instruire a fost avansat la gradul de fruntaș, iar apoi a făcut școala de instruire timp de trei luni și a avansat la gradul de caporal. După alt an de instruire, a susținut un examen și a fost avansat la gradul de sergent.

„În toamna anului 1943, la ora două noaptea, am primit ordin de la ofițerul de serviciu să ne pregătim de plecarea la Odessa, să luăm în primire sectorul de

luptă”, îmi spunea mereu înduioșat. A stat în Odessa până în primăvară, când a primit ordin să preia conducerea plutonului și au fost repartizați ca trupă de sacrificiu la Nikolayev.

După două săptămâni, au rămas doar șapte persoane în pluton și au primit ordin să se retragă la Galați. „Timp de cinci zile și nopți am tot mers pe jos!”, își amintea întotdeauna cu melancolie. De la Galați au fost trimiși la Râscăeți, pe malul Nistrului, chiar a doua zi de Paște. Acolo au fost întâmpinați de soldați cu boabe de porumb coapte pe tavă, iar bunicul își aducea aminte că, încercând să facă haz de necaz,

s-a adresat sergentului: „Domnule sergent, boabele astea sunt ouăle noastre de Paște!”.

Într-o noapte, a observat trei bărci pline cu ruși înarmați ce se îndreptau spre ei pe Nistru și a ordonat ca toți soldații înarmați cu puști militare să deschidă focul asupra bărcilor. Au aflat mai târziu că rușii au trecut de Iași și trebuie să se retragă. Au ajuns mai apoi în satul Acmanghit, în Ucraina, însă rușii au ocupat satul și au fost nevoiți să se predea. De acolo au fost duși la Tiraspol, în Republica Moldova.

La Tiraspol dormeau pe paie, în spatele unor grajduri. „Mâncam o dată pe zi, o gamelă (vas metalic adânc în care soldații primesc mâncare) cu soia fiartă și tot o dată pe zi, la ora 14, ne duceau la Nistru, ca pe animale, să bem apă”, își amintea cu mâhnire.

După două zile au fost urcați într-un tren de transportat animale, câte 80 de persoane în vagon. Cu

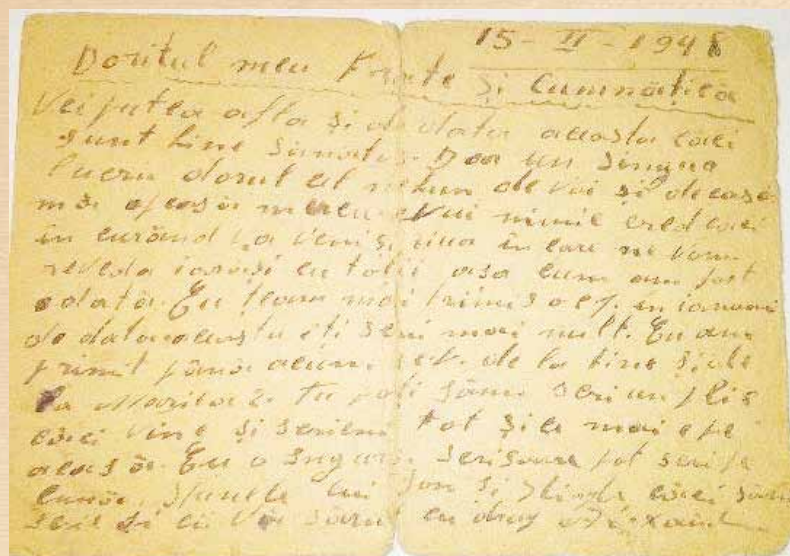
aproape să fie călcat de o locomotivă.

Timp de doi ani nu a avut voie să țină legătura cu familia și a fost dat dispărut. După aceea, a primit cărți poștale duble. El scria pe o parte și trimitea scrisoarea, iar familia scria pe cealaltă parte și o trimitea înapoi la el. Aceste cărți poștale puteau fi trimise o dată la două luni, iar fiecare avea voie să scrie maxim 15 cuvinte. Deoarece bunicul meu era „fruntaș în producție”, el avea voie să scrie pe toată suprafața cărții poștale.

După șase ani, în luna noiembrie a anului 1948, toți prizonierii au fost anunțați să se pregătească să plece acasă. Au mers cu un tren rusesc șapte zile pentru a ajunge la Iași, iar de acolo au plecat cu un tren românesc spre Focșani. De acolo, au plecat pe jos spre casă. „Am mers patru zile și nopți și am reușit să ajung acasă” spunea cu mândrie. Toată familia plângea de bucurie când l-a văzut, însă fata lui plângea de frică deoarece credea că este un rus. Aici se oprea mereu din povestit și-și ștergea lacrimile.

Scrisorile din prizonierat se află încă în casa bunicilor mei, alături de toate diplomele și medaliile pe care bunicul meu le-a primit de-a lungul anilor. Dintre acestea, menționez: „Diploma de excelență” primită de la Asociația Națională a Veteranilor de Război, „Diploma pentru merite deosebite aduse Mangaliei și țării” și medalia „Crucea comemorativă a celui de-al doilea Război Mondial 1941-1945”.

Bunicul meu a fost un om plin de energie. O energie pe care a canalizat-o mereu în ceva productiv. Mâinile nu i-au stat niciodată și a muncit cu îndârjire pentru a-și crește copiii și pentru a aduce bunăstare casei. A decedat anul acesta, la vârsta de 95 de ani, însă, în memoria noastră, va rămâne mereu un erou nemuritor.

acel tren au mers șapte zile și șapte nopți, mâncând doar câte o gamelă de soia pe zi, fără pic de apă. Din pricina faptului că bunicul meu era bolnav, a leșinat. Norocul lui a fost că trenul a oprit într-o gară și a fost ajutat de santinela rusă să-și revină. De aceea spunea mereu „mort am fost și am înviat”.

Când a ajuns la Donbas, în Ucraina, a fost trimis în mina de cărbuni, la încărcat vagoane. „Atunci m-am îmbolnăvit de reumatism la piciorul stâng”, ne spunea mereu cu tristețe. În acea mină de cărbuni, a scăpat cu viață din trei accidente: s-a dărâmat un plafon fix după ieșirea lui din mină, a sărit un vagon de pe șină și a rămas prins sub dărâmături mult timp până a fost salvat și a rămas fără lumină la felinar fiind nevoit să meargă târâș, pipăind șinele de tren și a fost foarte

